

MÉGBEJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... 10.—
 Negyedévre ... 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
 felvétele ugyanott.

— © Budapest, május hó 23. © —

Krónika.

A gheftóban.

— máj. 23.

A leguribb emlékezetű magyar városban, Pozsonyban leégett az, ami legkevésbé volt benne uri multu, a gheftó. A hires prágai, frankfurti és amsterdami gheftónak édes testvére, a pozsonyi zsidónegyed elhamvadt. Tűzben pusztultak el a házak, amelyeknek falait évszázadokon által alászivárgó könyvek edzeték meg.

*

Jártunk a leégett utcák piszkos pocsétáiban, amelyekben éppen akkor haldoklott sziszegő fuldoklással a sok zsarátnok, üszök. Láttuk a fatalisztikus nézésű, ó-testamentombéli szakállas apát, a vallási szokás szerint saját hajából hamis kontyot hordó anyát, a rembrandti külsejű leányzót, amint kihajoltak a vastag házfal üregén (a tűz előtt ablak volt az). Letekintettek az utcára és a katonákat bámulták renyhe kétségbeeséssel. A katonákat nézték, akik most az ő házaikat mentik, az ő holmijaikat czipelik és akikre most mégis a két évezred elnyomatásában kifejezett alázatos göggel tekintettek alá, mint czifraruhás idegenekre, akik helyettük végeznek kézi ügyességű nap-számomunkát. Jehova, amikor mélyen sujtotta az ő népét, amikor Sodoma és Gomorrha módjára pusztította el a pozsonyi zsidóvárost, ime, mégis gondoskodott arról, — végetlen az ő kegyelme — hogy czifraruhás, kardos, puskás urak szolgálják az ő népét... Arrébb, a Schulhof-nevezetű utcakiszögelésnél a jesiva előtt öreg férfiak állnak. Csupa néma Jeremiás, aki szemének bánatos tekintetével siratja az ország leghíresebb talmudtóra-iskolájának pusztulását. A tűz nem kímélte meg a jesivát sem és a végső veszedelem idegen hitfelekezetűeknek is jogot adott arra, hogy beléphessenek oda és kezükkel érinthessék a szent tárgyakat. De a közeli templom, az ortodox zsinagóga, az érintetlen maradt. A tűzpusztítás egyik véghatáraként az ortodox zsidótemplom, a másik pedig a Szent Miklós-ról, a püspökről elnevezett római katolikus templom. (Itt végződik a gheftó.) Isten a nagy veszedelemben, ime, egyforma mód megkímélte az ő két különböző ritus és stilus szerint épült, de azért mégis rokon, mégis testvéri lakóhelyeit.

*

Az elpusztult ó-házak között van egy kicsiny is, amelyikben Petőfi Sándor lakott 1842-ben. Igen, Petőfi, amikor a jurátusokkal együtt járt a diétára, a zsidó városrészben lakott. Miért? Mi vonzotta őt ide, az a művészi szellem, amely egykoron Rembrandtot hajtott ki a gyémántköszörüs holland-spanyol zsidók városnegyedébe? Vagy érezte, hogy a szabadságnak kutató, analízáló, bíráló szelleme mégis itt lakozik ebben a pár utczában, ahol piszokban és szegénységben az emberiség kovásza él. A forradalomhoz, a szabadsághoz lehetett némi közük az ortodox izraelitáknak is (az orosz forradalom bölcsejének egynémely léczét is a varsói, lodzi gheftókból hozták), mert különben 1848-ban a konzervatív urak nem uszították volna a csöcseléket a pozsonyi zsidónegyed ellen. És még egy második ostromot is látott a most elhamvadt gheftó. De ez már 1882-ben volt, amikor Magyarországon, hála Istennek, már a liberálizmus volt az uralkodó csillagzat. Tiszaeszlár esztendejének egyik estéjén az egész pozsonyi csöcselék kivonult a zsidónegyed ellen. Kijött — a zavargást elfojtandó — a hatóság is. De a rendőrfőkapitány — az akkori — meglátván a nagy és izgatott tömeget, odafordul Kraxelhuber fogalmazó urhoz:

— Gehen wir nach Hause, Herr Kollega, — mondja — Die Leute sind zu aufgeregt, es geschieht noch ein Malheur...

És rendőreivel elvonult a pogrom elől.

*

A butorokat nézzük, amelyek most ide, az utcára kikerültek. Pozsonyban vannak Magyarország leghíresebb antikváriusai. Sok becses, régi holmi van az itteni ódondászok üzleteiben, fiókos szekrények, médailoniérek, sécrétaire-asztalkák, kredenczek, pipatóriumok nászládák, régi képek, porcellánfestmények, ezüstneműek, poharak. De azok között a dolgok között, amelyeket most a tűz kergetett ki a zsidók házaiból, hiába keresel régi patinától megnevesedett, megcsinosított ó-holmit. Régi minden, de hitvány, stilustalan. Nem megszentelt disztárgy, hanem akármilyen régi, ma is használatban levő, a használatban foszló, elkopó lim-lom holmi. A leghíresebb magyar régiségek városának legrégebb házaiból csak a sivár szegénység kerül elő. Mert a gheftó ma már nem a zsidók, hanem a szegény zsidók gheftója. A jómóduak, azok már elkerültek innen. Kijebb mentek Pozsony uri részébe, vagy Pestre, Bécsbe. Nekik, a gazdag zsidóknak bőven van

régi, kecses uri holmijuk. De ez nem az ősök emlékezetétől megszentelt antikvitás. A most elhamvadt pozsonyi gheftónak ez epigonjai üzletekben vásárolják az ő új gazdagságuk új régiségeit.

*

Hangos, harsogó pátosz nincs az elhamvadt pozsonyi gheftóban. A bánat — és ez a leggyászosabb is talán benne — egyhangu, sivár képet öltött a tüzhalállal elmúlt pozsonyi zsidó városnegyedben. Monoton a pusztulásnak a képe, egyformán leégett házak, egyformán hiányzó háztetők, egyformán üszkösödő ablaküregek, egyforma köhalmazok... Mindez valami hihetetlenül sivár és nyomasztó hatást tesz az emberre. A gyász nem hozott zokogó könyezésben való megnyihülést. Nincs zenéje a pusztulásnak és a plasztikája is lapos. Minden komor és éppen a maga szintelenségében tragikus, akárcsak a zsidó temetés.

*

Fel fog épülni újra? ... Fel kell hogy épüljön újra. Kell! A pozsonyi zsidónegyed, a most elpusztult, Magyarország legrégebb városi életének legérdekesebb emlékei közé tartozik. Nem hirdeti az örök hódító és uras dicsőségét, mint Vajdahunyad, vagy Zboró, nem tartozéka az ország külső, iskolai történelmi könyvekben is megírott múltjának, mint az ugyancsak Pozsonyban levő régi diéták háza (ma a királyi ítélőtábla lakozik benne), de hozzátartozik — oh, nagyon is hozzátartozik — az ország történetéhez ez is. A történelem nélküli rétegeknek is van történelme és *ennek a történelemnek vára a pozsonyi gheftó.*

A szomorú és csunya emlékeknek e nagy gyűjtőedénye is kell, hogy örök maradjon, valamiként a régi várak és kastélyok. El kell tenni a pozsonyi zsidó gheftót, amint hogy el kellene tenni, ha lehetne, néhányat a régi magyar jobbágyviskók közül is. Mert — úgy érezzük — eljövendőben van az új történetírás és ennek igen-igen nagy szüksége lehet még ez adatokra és ez emlékekre is.

Muscadin.

A harangozó.

A torony rozzant lépcsőjén
Vidáman, könnyedén szökellt,
Kalapja billent a fején,
Kettőt ugrott a legény:
Leányt először most ölelt.
Bizsergő szive kalapált még,
S ajka csóktul szinte fájt még;
Fülébe csengtek furcsa hangok —
S megbillegettette a harangot.
Szellő ha kuszik rózsafára:
Oly édes volt a muzsikája,
Ugy epedett, úgy lüktetett,
Mint egy szerelmes üzenet.
— Csin-csen, csin-csen —
Szeretlek, szívem, kicsi kincsem.

Szállt, szállt a lengő vallomás
El hársak, jegenyék fölött,
Virágoktól lett aromás
S a holdezüsttel babonás,
Melódiás frigyét kötött.
Besurrant halkal a leányhoz,
Odakuszott a nyoszolyához,
Körüllibegte — s nem találta, —
Elment a lány mulatni bálba...
Szegény funak jajja hangos
S belézokog, amint hárangoz,
Keserű, fájó üzenet,
Harangja sirt és reszketett:
— Bim-bam, bim-bam —
A szerelemben mennyi kin van!

Megcsuklott régi dallama
S' rekedten foszlott szerteszt,
Csak a nyögését hallja ma,
Akár pokolrul vallana, —
A hang elvette az eszt.
Ugy bugott, zugott, úgy rikoltott,
És kongott-bongott és sikoltott.
A lány pedig boldog-sietve
Ment új párjával a ligetbe,
Kaczér selyem tarkált hajában,
Bűn gerjedett a mosolyában.
Harang, sirass, — szólt a legény
És maga himbált kötélén...
— Ging-gong, ging-gong —
S azóta a harang csak így kong.

Molnár Jenő.

Blattmann Fridolin utolsó kérdése.

Írta: REMÉNYI JÓZSEF.

I.

Relle beszélt:

— Hogy is volt? Igen. Abban az időben pinczerekkel és pinczérleányokkal kötöttem barátságot. Egytől-egyig megkedveltek, akikkel szőba ereszkedtem hosszabb ideig, és amikor elváltam tőlük, arra gondoltam, ha ezek tudnák, hogy én terczinákat és szonetteket írok és hogy a szobám egyedüli disze egy terrakotta-szobor, amelylyel egy szobrászbarátom lepott meg valamikor, régen, talán félévvel ezelőtt, talán már két éve annak, nem is tudom mikor. Csak egyet avattam a pinczerek közül az én nagy titkomba, hogy tulajdonképpen rejtett életet élek, hogy önmagammal játszom bujósdit és a valódi éneket sohasem tudom elkapni.

Halálos betegen egy hajnali órában Blattmann Fridolin pinczérbarátom, aki Stuttgartból került Zürichbe, amely lépését sohasem tudta megmagyarázni, mert semmi sem állt utjában, hogy más városban éljen, azt kérdezte tőlem:

— Maga tanult ember, ugy-e?

Tréfával akartam elütni a kérdését, azért így válaszoltam:

— Tanultam ugyan eleget, de bizony keveset tudok, Meister Fridolin. Így például nem tudom, hogy a következő kérdésre megfelelek-e?

— Hm. Che, che, che...

Furcsán, gyanusan, halálillatosan köhécselt Fridolin barátom, akinek az ajka vértelen volt és a szeme beesett, mint akit már halálraitélt az élet.

— Kérem, — mondta halkán (azóta se találkoztam pinczérrrel, aki ilyen halkán beszélt volna) — kérem, szóljon úgy, hogy megértsem.

— Mit akar? — kérdeztem tőle egy kissé nyersen, mert akkor hajnalban már hárman szólítottak meg az utcán szegény, sovány, letört emberi férgek, akik még csak koldulni sem tudnak, különben kiéreztek volna belőlem a pénztelenséget — még öt centime-ot sem adhatam nekik és én — jaj! — én képviseltem számukra a tőkét, egyébként nem fordultak volna hozzám alázatos, piszkos, megszegyenítő kéregetéssel. Valahogyan az esztéta kerekedett felül bennem és magamban megállapítottam, hogy a legundokabb teremtménye az istennek egy kolduló ember.

Fridolin hallgatott. Aztán hirtelen csodálatos ellágyulás fogott el.

— Hát nem mindnyájan koldulunk? Ha minden ember a kolduló voltának tudatára ébredne, be-nyehébb soruk volna a nyomorgóknak, az ajtón félve koczogó koldusoknak...

— Mit akar kérdezni tőlem? — szoltam nagyon szeliden Fridolinhoz, mert éreztem, hogy valamiképpen ki kell engesztelnem a nyers és bántó kérdésért.

Fridolin bölcs ember volt. Rögtön megbocsátott. Vagy talán csak a közeledő halál oltotta bele a békülékenység magvát? Megfogta a csuklómát, mintha orvos lett volna és én a beteg. A következő pillanatban átvillant az agyamon: csak nem gondolja, mert főiskolát végeztem, azért értek az orvostudományhoz is? Soha medikus-nem akartam lenni, mert irtóztam a vértől. Valamit értek a kémiához, igen, van szerves és szervetlen kémia, haha, van... egyszerre hangosan felkaczagtam. Már megint bujósdit játszom önmagammal? Eh — mondtam aztán magamnak — eh, itt ül előttem egy ember, kora: 38 esztendő, foglalkozása: pinczér a Terrasz-hotelben, állapota: vigasztalhatatlanul szomorú, mert az élet már elküldte a sirba, csak a halálonat késik még és ennek a wracknak egyszer bevallottad, hogy verseket írsz. Hát aztán? Mások nem irnak verset? Igen ám, — jött részemről a trompf — irnak mások is, de azok azt nem vallják be egy pinczérnek. Hohó, — jött a dupla trompf — hátha van pinczér, akiben poétavér buzog? Bizony így, bombasztikusan fogalmaztam meg gondolatban ezt a kérdést. És csakhamar megszólaltam:

— Mondja, Meister Fridolin, nem irt maga soha verset életében?

— Nem — felelte Fridolin és olyan csodálkozóan rajzolódott a sápadt arczára, mint amilyent kis gyermeknél látunk, amikor valami a gondolatkörén kívül esőt akarunk vele megértetni.

— Emlékezzék vissza a fiatalabb éveire — folytattam és elhatároztam magamban, hogy én ennek a pinczérnek a versírási korszakát kiderítem. — Emlékezzék csak — ismétlem és valami kéjes örömmel gondoltam arra, hogy soha többé verset nem írok, ha kiderül, hogy csak egy strófa is terheli Blattmann Fridolin pinczérmultját.

— Én akartam kérdezni és most maga kérdez — mondta Fridolin csöndesen, fanyar mosolylyal.

Mi történt velem? Miért nem tudok szólni? Miért nem firtatom továbbra is a pinczér versírási multját? Miért látom most, egyszerre, nagyon kifejezően, nagyon szemrehányóan Fridolin tekintetében, hogy ő tudja, hányadán van az étellel és hogy nekem az előbbi mókázó kérdésért voltaképpen pirulnom kell. Összeszorítottam a

fogaimat. És megint az a láz ejtett rabul, amikor korbácsütéseket kívántam a hátamra, a meztelen testemre, flagellánsok módjára önmagamot akartam sanyargatni itt egy halálosan beteg ember előtt, hogy lássa a sir szélén, miképp szenved egy ember, akit még megtűr az élet.

— Mondja, Fridolin, — szoltam halkán és megigazitottam a vánkost a feje alatt — mondja, Fridolin...

Szél kerekedett hirtelen és a nyitva felejtett erkélyajtót hatalmasan bevágta. Az Uetliberg felől láthatatlan paripákon nyargalt a szél és félelmetes muzsika kísérete allegrissimó tempóban. Hideg futott végig a hátamon és egyszerre olyan elhagyottnak éreztem magam a pinczér szobájában, a negyedik emeleten, a késő hajnali órában. A gázfény gyöngén világított. Egy félbeszakadt mondatfoszlány szállingózott előttem, melyről tudtam, hogy Fridolint illeti, neki szól, de nem törődtem vele, újra magammal foglalkoztam. És rájöttem arra, hogy valahányszor gondolataimat a magam személyére terelem, olyanféle érzés fog el, mintha egy láthatatlan valaki bűvös-bájos szavakat hintene el a lelkemre, amelyekkel megbabonáz. Abrakadabra... Ilyenkor a legegyszerűbb tárgynak sem látom tisztán a konturjait és az asztalon heverő szimpla nikkel cigarettaszelencze olyan színjátékot produkál, mint az opál. Piros, zöld, viola, megint piros...

A szemem lesiklott a pályaudvarra, melyből sok ember tolongott ki. Egyszerre dobpergés és trombitaszó hangzott fel, közel száz ember négyes sorban indult el a svájci országos muzeum irányában.

Az éjjeliszekrényen feküdt Fridolin fekete fedelű tulaórája. A magam óráját félévvel ezelőtt egy nürnbergi zálogházban hagytam. Fridolin órája után nyultam.

— Tyü, — kiáltottam fel olyan józanul, mint egy hotelszolga — ötre jár az idő. A schaffhauseni vonat most hozta a környék polgárait Zürichbe. Meister Fridolin, két órája ülök az ágya mellett és alig szoltunk egymáshoz valamit.

— Csak nem kezdjük meg hallgatással a vasárnapi munkaszünetet — tettem hozzá az abderiták elmés-ségével.

A dobpergés, a trombitaszó, meg hogy a magam hangját hallottam és az a gondolat, hogy sok embernek a környéken az a vasárnapi mulatsága, hogy bejön Zürichbe, szóval mindaz, a mi igazán egyszerű és ártatlanul közönséges az életben és most közvetlenül érintett, az előbbi bizarr hangulatból a józanságba vitt át.

— Délután teljesít-e szolgálatot? — kérdeztem Fridolintól.

A fejével igent intett.

— Rosszul teszi — mondtam. — Nem ártana pár napi pihenés. Sőt ha magának volnék, egészen felhagynék a pinczérkedéssel.

— Hát aztán mihez fogjak?

— Maga ügyes ember. Maga megél a jég hátán is. Ezer és egy foglalkozás van a világon, a melyet betölthetne és amely nem hat olyan roncsolólag a szervezetére, mint a pinczérkedés.

Amikor ezt mondtam, a mennyezetre néztem, mert féltem Fridolin tekintetétől. Tulajdonképp hazugság volt, amit így, szépen, nyugodtan, polgári józansággal ajánlottam neki, és valahogyan megéreztem, hogy ezt a hazugságot leolvassa az arczomról, ha a szemébe nézek. Fridolin már pinczérnek is gyenge volt. A karja reszketett, amikor tányérokat kellett vinnie, nem volt eléggé elővigyázatos a vendégekkel szemben, soknak beugrott, akik aztán a tartozásukkal bizony soha többé

nem jelentkeztek, eldicsekedhetett volna minden rossz pinczéri tulajdonsággal. A betegség nagyon megviselte, ez a váratlanul jött és gyógyíthatatlan kór, melytől néha úgy szédült a feje, hogy minden pillanatban attól félt, a leveses tálat ráejti valamelyik vendég térdére.

A gyógyszerekből az éjjeli szekrényen, a szobában végigterjengő patikaillatból már elég volt. Az erős, friss reggeli szél pedig hívott ki az utcára. A szemközti katolikus templomban megszólalt a harang, erős kongással dicsérte az urat. Oh, tudom, valahányszor harangkongást hallok, menekülök, menekülök valami csöndes helyre, mert az idegeim nem tudják elviselni ezt a hangos istenmagasztalást, de akkor minden kongás után csöndesen rebegtem:

— Minden jó lélek áldja az Urat, akinek a neve dicsértessék mindörökké, mindörökké... Minden jó lélek áldja az Urat, aki hatalmas és jóságos és igazságos és aki mindenkinek annyit juttat az életből, amennyit megérdemel.

Ez volt az én első reggeli imám hosszu, hosszu idő óta, az én vasárnapi hódolatom isten iránt... És amikor lenn voltam az utcán és elhaladtam a templom mellett, megemeltem a kalapomat alázatosan, áhitattal, meggyőződéssel, mint valamikor régen, gyerekkoromban az utszéli kereszt előtt...

A szél elállt, az ablakok kinyíltak, az utca megmozdult és én elfordultam istentől, gondolatban visszatértem Fridolinhoz, aki fenn, a negyedik emeleti szobában szenved egy rozoga, komisz, megviselt ágyban és kerestem isten kezét az én pinczérbarátom sorsának intézésében.

II.

Mindegy az, hogy éltem egy hétig. Korrekt maradtam, holott egy centime-mot sem kerestem. Éltem. Még csak embergyülő sem lettem, pedig okom lett volna rá elegendő. Egy késő délután nekidültem a Limat-híd korlátjának fáradtan, elernyedten és csodás erővel huzott lefelé a víz. Aznap egy falatot sem ettem. Este szóltam a szobaasszonynak, hogy adjon egy karéj kenyeret, s amikor átnyújtotta, hazudtam, úgy tettem, mintha nem is az éhségem csillapítására kértem volna a kenyeret, hanem csak kértem, idegességből, vagy egyéb oknál fogva, szóval kellett kérnem valamit. Az asszony előtt lekaptam a kenyérből apró darabkákat, jól összenyomogattam, galacsinná formáltam és tele dobáltam velük az ablaküveget. Fejcsóválva ment ki az asszony a szobából ekkora könnyelműség és istentelenség láttára. Magamra maradvá mohó vágygyal estem neki a kenyérnek. És úgy, a hogy csillapítottam az éhségemet, egy ideig csöndben ültem a széken, nem gondoltam senkire, nem eszméltem semmire; pár perczig ülhettem így, emlék, érzés, kívánság és lemondás nélkül, amikor hirtelen egy gondolat tepert le, hogy »te, te, holnap mit eszel, holnap és holnapután és azután és meddig czipeled ezt az életet?« és a gyomromban akkora ürességet éreztem, mintha hetek óta egy falat sem került volna a számba. »Neked nem szabad éhesnek lenned« — rivalltam magamra — »azelőtt ettél, azelőtt ettél«, de a gyomrom lázongott és én azt hittem, hogy megőrülök. Soha eddig a »másnap« bizonytalansága nem okozott akkora szenvedést, mint az este. Egyszerre fogtam magam és elmentem, elrohantam a Terraszba. Már egy heté nem jártam ott, kerültem az ismerős pinczéretet, akiket eddig a ruhámmal, a külső hitegetni tudtam, a gyomrom azonban már nem bírta el a hazugságot. Vasárnap volt. Az utolsó jó ruhám szerdán vándorolt a zálogházba és a melyben az este léptem a Terraszba, az a ruha bizony mindenkivel

közölte, hogy a gazdája szegény, nagyon szegény. Beültem az egyik sarokba és a szememmel kerestem Fridolint, akit a hajnali együttlét óta nem láttam. Egy pinczérleány jött felém. Csak akkor vettem észre, hogy rossz helyre ültem, nem a Fridolin asztalához.

— Nézze azt a szökét — mondta a leány mosolyogva és nem is kérdezte, hogy mit kívánok.

— Kicsodát? — kérdeztem, mintha az volna a legtermészetesebb, amit mondhatok.

— Azt a szöke, nyurga férfit ott, ni. Hogy rám mereszi a szemét. Nem szeretem a szökéket, mind unalmasok!

— Igaza lehet; — mondtam — igaza lehet — és a válla felett kereste a tekintetem Fridolint.

— Mivel szolgálhatok? — kérdezte a pinczérleány, aki végre tudatára ébredt annak, hogy miért kap fizetést.

— Meggondoltam magam, — feleltem gyorsan — nem maradok itt. Csak Blattmannal szeretnék pár szót váltani. Tudja, Blattmann Fridolinnal.

— A Frid? Oh, oh, — sápitozott a leány — a Frid beteg. Már nem igen jön el hozzánk. Csütörtökön volt itt utoljára. Egy vendég előtt rogyott össze. Kocsin kellett elcipelni a kórházba. Azóta talán meg is halt.

— Talán még is halt — ismételt csöndesen, aztán fogtam a kalapomat és eltávoztam.

Egy ideig czéltalanul lődörögtem az utcán. Apróságok ötlöttek a szemembe, amelyek máskor elkerülik a figyelmemet. És mintha minden csekélység el akarta volna vonni a gondolataimat Fridolintól, az én beteg pinczérbarátomtól, akit már egy hete nem kerestem fel. »Gyalázat! — mondtam magamnak. — Gyalázat! Pfuj!« Egy furcsa, bohókás emberke lépdegélt mellettem és apportírozó kutyát juttatott eszembe. Egy vendéglő ajtaján nagy reklámplakát terelte be az embereket: itt, kérem, itt játszik Uglia Budin román hegedűművész a zenekarával. Öntudatlanul megnyomtam az ajtókilincset, hogy belépjek. Ráeszméltem a pénztelenségemre és megfordultam. Elvetődtem a zürichi tó partjára, a szemem végigsiklott a tó sima tükrén, és arra gondoltam, hogy arra, igen, arra van Küssnacht. Elbucsuztam a csöndesen pihenő vitorláktól, az égő lampionokkal feldiszitett csónakoktól, amelyekben dalos kedvű emberek ültek és mentem visszafelé a városba. Visszamenet az egyik házon karyatidákra bukkan a szemem. És most a görög ismereteim kóvályogtak az agyamban. Az Erechtheyon Athénben és a hat karyatid, a leggyönyörűbbek az egész világon. Aztán Nyx, az éjszaka istennője kereste fel a gondolatvilágomat és hozzám küldte két fiát, Hypnoszt és Thanatoszt. Az álom istenén fekete köpeny volt, rajta elszórva ragyogó csillagok, amelyek megvilágították Thanatosznak, a halál istenének utját, akin csak egyszerű fekete köpeny volt. »Ugyan mit akarnak tőlem?« tettem fel magamnak a kérdést és azzal feleltem, hogy siettem Fridolinhoz, akinek ágyánál multkor még Hypnos állt őrt, lehet hogy most már Thanatoszt találok ott. És ettől a gondolatától megborzadtam.

Este tíz óra volt, vasárnap, és mégis megnyomtam a csengőt a kórház kapuján. Egy ideig türelemmel vártam, de miután nem jelentkezett senki, újra megnyomtam a csengőt. Erősebben. Egyszerre hangokat hallok, a kulcs megfordul a zárban, a kapu kinyílik.

— Blattmann Fridolin 13-as számú beteggel akarok beszélni, szóltam, még mielőtt a portás mondhatott volna valamit.

— Most nincs beteglátogatási idő — felelte a portás nyersen és be akarta tenni a kaput.

— Blattmann Fridolin öcsce vagyok — hazudtam

— és miután tudom, hogy halálosan beteg, beszélni akarok veled.

— Nem lehet. A kórházi szabályok ilyenkor tiltják a látogatást.

— Az aggódó testvéri szeretetem azonban követeli. És ha a bátyám holnapig meghal, a kórházi szabály visszaadja-e nekem azt, amit a mai estével elmulasztana?

Ez az okoskodás, úgy látszik, meggyőzte a portást látogatásom szükségességéről, mert türelmet kért, visszacsoszogott és aztán a kapuhoz jött az inspekciós orvossal.

— Kicsoda ön? — kérdezte az orvos.

— Blattmann Fridolin öcsce vagyok.

— Vannak írásai?

— Nincsenek.

— Akkor nem engedhetjük be.

Ingadoztam.

— Jól van, — mondtam — bevallom, nem vagyok az öcsce. A barátja vagyok. Helyesebben: ő az én legjobb barátom. Doktor ur, ne utasítson el.

Az orvos végigmért.

— Jöjjön holnap délelőtt — mondta.

— Holnap délelőttig talán meghal Blattmann Fridolin.

Az orvos újra megnézett. Aztán vállamra tette a kezét. A szemembe nézett.

— Becsületes ember maga?

Ez az orvos tulajdonképpen poéta, gondoltam magamban, hogy ilyet kérdez.

— Igen — feleltem. — Becsületes vagyok.

— Őszintén feleljen a kérdésemre: miért akar mindenáron Blattmann Fridolinnal beszélni? Holnap délelőttig valószínűleg elkésne, azért beengedem hozzá. De őszintén feleljen a kérdésemre.

— Egy adósságot akarom vele szemben elintézni. Blattmann életében annyi jóssággal viselkedett irántam, hogy én egy atomját ennek a jósságnak vissza akarom juttatni közvetlenül a halála előtt.

— És aztán?

— Aztán elmegyek.

— Hová megy?

— Ki az életbe.

— És ha Blattmann Fridolinnal már nem találkozhatnék ma? Vagy csak halva látná?

Ez az orvos tulajdonképpen pszichológus, mondtam magamnak, aki most rajtam tanulmányt végez.

— Ha csak halva látnám, — mondtam — akkor... doktor ur, miért kinez engem? — kiáltottam fel elkésredetten.

— Rütli, — fordult az orvos a portáshoz — kísérje fel ezt az urat a 8-as számú szobába.

Az orvos kezét fogott velem, aztán előresietett a hosszú folyosón és az egyik ajtóban eltűnt.

— Tehát nem a 13-as számú szobában fekszik Blattmann Fridolin — jegyeztem meg, mintha ez lett volna a legfontosabb, amit a portással közölhettem.

A 8-as számú szobában hat beteg volt. Mind a hat ágyban feküdtek betegek, olyanok, akikkel bizony elszámtalt az élet. Fridoliné a sarokágy volt és amikor nesztelen léptekkel az ágya mellett teremtem, egy fájón mosolygó, sápadt arc fogadott és kissé rebbenő szempilla. A többi beteg sem aludt, kettő közülük figyelemre méltatott és a kellemes, enyhe villamosvilágításban az arcukra olyképp fejeződött ki a csodálkozás, a vágy az egészség után, mint az uzsorás arcán a pénzsóvárgás. A többi három beteg nem is hederített rám. Két ápolónő járt-kelt a szobában, hol az egyik, hol a másik beteghez fordultak, megigazitották a párnát,

elrendezték a dunyhát, csupa jósságot, szelidséget árasztva minden mozdulatukból.

— Köszönöm, hogy eljött — suttogta Fridolin alig hallhatóan.

A szeme csodálatosan fénylett. A halál-láz helyezett el mindkét szemében égő fáklját.

— Én — mondta szakadozottan — én... ma... gá... tól... oh, jaj!... a szívem!... che! che! che!... én... magától kérdezni... akarok... valamit... Maga tanult... ember... ugy-e?...

Ezt a kérdést az utolsó hajnali együttlétünk alkalmával is feltette. Emlékeztem.

— Én... — folytatta — én... nagyon nyugtalan életet éltem...

Heves köhögés fogta el. Az ápolónő csillapítószerrel adott be neki. Néhány perczig csendben, behunyt szemmel feküdt a beteg. Aztán felnyitotta a szemét. És most könnyebben, folyékonyabban jött ajkáról a szó.

— Én nagyon nyugtalan életet éltem, bejártam sok vidéket, megismerkedtem temérdek emberrel... de... de nem találkoztam egyetlen egygyel sem, aki azt mondta volna, hogy nyugodtan él. Nyugodt élet. Nyugodt év. Nyugodt hónap. Nyugodt hét. Nyugodt nap. Nyugodt óra. Nyugodt percz. Legalább nyugodt másodperczem lett volna az életben — sóhajtott.

A halála előtt csodálatos lelki magaslatra emelkedett Blattmann Fridolin.

— Erre feleljen, — mondta — erre feleljen: van-e ember, aki nyugodtan él? A gazdag? A szegény? Az okos? A hülye? Erre feleljen, hiszen maga tanult ember és verseket ír.

Ujra köhögési roham lepte meg, valószínűleg a sok beszéd-től, aztán bejött az orvos, aki figyelmeztetett, hogy a többi betegre való tekintettel rövidítsem meg lehetőleg a látogatási időt.

Fridolin behunyt szemmel feküdt. És én nem mertem hozzá szólni, mert nem tudtam volna megnyugtani a feleletemmel. És ha már nyugtalannak érezte az életét, miért ne legyen legalább nyugodt a halála?

Felkeltem és észrevétlenül kiosontam a betegszobából. Az utcán alig néhány ember járt-kelt. És szokatlan kíváncsiság mindegyikhez hajszolt, az arcukat néztem a lámpafénynél és legalább egy arcot szerettem volna megtalálni, amelyről leolvashatom: igen, én nyugodt élettel dicsekedhetem. Mert ha csak egyre lettem volna rá, azt magammal vittem volna, el a kórházba a 8-as számú betegszobába, Blattmann Fridolin haldokló pinczérbarátom betegágyához. Az egyik arc mogorva volt (hol hagyta a mosolyt?), a másik nevető (hol hagyta a tegnapi komorságot?), a harmadik sovány (vajjon mikor evett utoljára meletget ez a szegény ember?), a negyedik kövér (vajjon emlékszik-e még a hét vézna esztendőre?)... és utcáról-utczára sodort a kíváncsiságom és késő éjjelre járt az idő, amikor hazavánszorogtam. Már csak kis ut választott el a lakásomtól, de alig tudtam czipelni a testemet. A kapu előtt pedig olyan gyengeség fogott el, hogy összerogtam. Megint összeszedtem magam, feltápaszkodtam, nagynehezen kinyitottam a kaput és felbotorkáltam a lakásomba. Következő nap örökké víziókat láttam, nyugtalan embereket, akik egy haldokló kérdésre nem tudnak megfelelni, és amikor a szobaasszony este orvost hivatott hozzám, ez a diagnózist így állapította meg:

— Magának jobban kellene táplálkoznia, kedves barátom.

Harmadnap a pinczéregyesület gyászjelentéséből tudtam meg, amelyet a zürichi lapokban olvastam, hogy Blattmann Fridolin pinczér meghalt.

A sirjánál még mai napig sem voltam. Hogy miért? Istenem, olyan nehéz minden kérdésre megfelelni. Pedig vannak ám egyszerű kérdések is; mint például: lehet-e nyugodtan élni? . . . .

Toll és tör.

— máj. 23.

AZ ELLENZÉKNEK MINDENKI GYANUS, aki él, főképpen pedig mindenki gyanus, aki becsületes. Így jutott gyanuba Hazai Samu báró honvédelmi miniszter is. Megvádolták, meg-rágalmazták, s mikor a miniszter egy utánozhatatlan kéz-legyintéssel lesöpörte magáról az apró ganéjbogarakat, hebegve és akadozva makogták: az ur korrekt, kifogástalan gavallér, és nagyon sajnáljuk, hogy szavainkban vádatok fedezett fel. Az ijedtség igazságszeretővé gyurta őket át. Megijedtek, mikor a generális kiegyenesedett és a szemük közé nézett. S hogy gyáváknak ne tartassanak, inkább azt mondták, hogy Hazai korrekt, semhogy beösmerték volna, hogy megijedtek. Mert rágalmozni nem olyan bűn s nem is akkora szégyen, mint megijedni: Hazai miniszterből így lett huszonnégy óra alatt ismét korrekt, becsületes ember. Igazán nem tudjuk, hogy mitől undorodott inkább Hazai: a rágalmaiktól, vagy az ártatlansági bizonyítványuktól.

MÉG MINDIG KERESIK A PROGRAMMOT, tehát még mindig nem akarják megtalálni egymást. A programról azt állítják, hogy az kapcsolja majd össze őket, holott az igazság az, hogy a programra azért van szükségük, hogy szétválassza őket. A program: mesterségesen csinált akadály, melyet egymás uljába hengergetnek, hogy sohase érhessék el egymást. Mindenki utálja a szomszédját, s mert emberi alapon undorodni nem szép dolog, elvi alapot keritenek az undornak, s most már úgy fest a helyzet, mintha nem az undor, hanem az elv és a program választaná el őket egymástól. Hiába, — nem tudnak őszinték lenni egymás iránt. Pedig valamennyien jó barátok, s a barátok megengedhetik maguknak az őszinteséget. De ha ilyen hazugok a barátaikkal szemben, milyenek lehetnek, ha ellenségeikkel szemben — őszintéknek mutatkoznak.

MOST MÁR OSZTRÁK BIRÓSÁG SINCS, ahogyan magyar bíróság sem volt, mikor Dézy Zoltánt rágalmozás miatt elítélték. Nincs osztrák bíróság, mert Badenben megtagadták tőlük a kivánság teljesítését, hogy Elek Pál kihallgatásánál jelen lehessen a vádlott és védője. Persze hogy most már az osztrák bíróság is a magyar kormány zsebében van, mint ahogyan a bünper kezdetétől fogva a magyar bíróság is a kormány zsebében penészedik. És lám, akármilyen korrupt ez a magyar bíróság, Dézy Zoltán mégis azt követelte a budapesti törvényszéktől, hogy Elek Pált Badenben ne osztrák, hanem magyar bírák hallgassák ki. Ha a magyar bíró csakugyan olyan, amilyennek ők mondták, miért akarják mégis inkább rábizni, mint az osztrák bíróra az igazság kikaparását? Talán mégis biznak benne valamelyest? Nem! Nekik

Badenben arra lenne jó a magyar bíró, hogy a második ítélet után is hangosan kiálthassák: Na persze, magyar bíró hallgatta ki Elek Pált. Különbem nem is értjük, miért vetnek akkora súlyt Elek Pál kihallgatására. Elek Pálról megállapította a sajtójuk, hogy milyen kifogástalan az étvágya s mily pompásan működik a gyomra. Jól él Badenben, s ugyebár, ebből csak az következik, hogy nekik van igazuk s nem Lukács Lászlónak.

A KÖNYVKIADÓK SZERVEZKEDNEK, kongresszusra gyülekeznek, mert gyöngék s védekezniök kell az erősek ellen. Minden államban komolyan lehetne venni egy ilyen kongresszust, csak Magyarországon nem. Mert Budapesten kómikusan hatnak majd a szónoklatok, melyekben óriási vagyonu könyvkiadók panaszkodnak a könyvkiadás terén mutatkozó mizériákról, a könyvkiadás parazitáinak visszaéléseiről. Ezeket a panaszokat vagy nem értik, vagy mulatságosnak tartják a magyar írók, akiknek magyar könyvkiadókkal van dolguk. Mi ellen akarnak a magyar könyvkiadók védekezni? Nézzenek szét a magyar irodalomban: az összes magyar íróknak nincs annyi vagyonuk, mint az utolsó könyvkiadónak. Még nagyobbat is mondhatnánk: egy utolsó könyvkiadónak is több a vagyona, mint amennyi a magyar írók adóssága. Pedig adósság van bőven. És éppen ezért nem csodálkoznánk, ha nyomban a kongresszus után, mely arról fog tanácskozni, hogy a pornográfia és a zugkiadók ellen hogyan kell védekezni, a magyar írók is kongresszusra gyülnének s megtárgyalnák azt a kérdést: hogyan védekezzünk a magyar könyvkiadók ellen?

Krónika II.

Pornográfia.

— máj. 23.

A Newyork-kávéházban annak idején — (nem most) — a tréfás Hamrák némely anziksz-csomagot az asztal alatt nyújtott át a nagyságos asszonynak. Nehogy a nagyságos ur észrevegye. Önagysága összebujt a barátnőjével; két szöke vagy barna hajhullám gömbölyü fodrai csókolták egymást; az ajkakon forró vihogások voltak mindaddig, míg egy képeslevelezőlap-sorozat tartott. Mindazonáltal nem kétséges, hogy önagyságáék csupa pruderie voltak; sőt én többször hallottam, hogy az egyes képek szemlélete pfuj-kiáltásokat váltott ki az összeszorított ajkából. Őszintén megvallva, nem tudom miért. Minek a pfuj és minek a vihogás bizonyos fajfentartási eljárások és azok ordenaré paródiái körül? Mért alkalmat adni a fotografusnak és rajzolómasternek, hogy az efféle árut piacra bocsássa és az asztal-alatti szemlélet szemérmes műveletének tápot nyújtson? Csak azért, hogy vihogás és pfujozás is legyen a világon? Hja!

Az öreg és vak moralista a titkárával olvastatta fel réges-régen Paul de Kock regényeit. (Istenem! Amikor még ezt a szemérmes bácsit pornografus írónak tekintették!) Az öreg ur felháborodva hallgatta a pikáns passzusokat; ősz hajszájai gyakran égnek meredtek, jóságos kék szeme kidülledt és feje nem bujt ki a csóválások alól. Amikor aztán valami rend-

kivüli disznóság hangzott fel az olvasó titkár ajkáról, az öreg ur a dühtől remegő hangon kiáltott közbe:

— Pfuj! Gazság! Gazság!... Olvass tovább, fiam!

Igen, igen! Felháborodás az van bőven az emberekben, de hogy ezt a rengeteg sok felháborodást meg ne tudják emészteni, annyi cochonerie-t nem is képesek a világon termelni. A moralisták kipufojzzák magukat és a ritkaságok gyűjteményeiben őrzik értékes pornográf-dolgaikat, amelyeket oly nagy becsben tartanak, hogy csak messziről mutogatják őket és a világegyet el nem kölcsönöznének belőlük.

Csak a rendőrség marad mindvégig a régiben. A rendőrség a szegény Hamrákot is megbüntette és átlag minden hónapban egyszer ünnepi razzíát rendez bizonyos pinczékben és fotográfus-műhelyekben, ahol alapos pfujozás és vihogások közepette kobozza el a bűnjeleket. Ezeket aztán a jobb magaviseletű rendőrhivatalnokoknak jutalomkiosztás napján emlékke adják.

Félreértés kikerülése végett itt nem azokról a pornográfiaírókról van szó, amelyek bizonyos művészi irányoknál a »Szép« érdekében kifejezésre jutnak. Kérem alássan, vagyunk mi is annyira smokkok, hogy szemhunyorgatással leplezzük a bizonyos művész ur »egyéb« ézeljait és csupán esztétikát zabáljunk művészi meztelenségek látásakor. Mi csak anzikszokról beszélünk és ezek szempontjából foglalkozunk művészi életünk legujabb aktualitásával is, a Bayros-festmények rendőri elkobzásával. A Szent György-Czéh ezuttal, úgy látszik, anzikszkártyaszerű, mérsékelt képességeket eláruló és egészen jelentéktelen tárgyak kiállítására vetette magát. Erre jött a rendőrség, mely talán — nem mondom biztosan, de talán — szemet hunyt volna egy nagyobb művészeti jelenség hasonló pikantériája előtt, — ezuttal elővette felháborodását és lefoglalta a képeket.

Nahát, ezt épp nem kellett volna megtennie! Az egész kiállítás nem ért meg annyit, hogy egy ilyen szenzáció reklámjában fürödjön meg. Sőt bizonyára nyomtalanabban tűnt volna el az emlékezetből a Bayros-művek pornográfiaírója, ha a rendőrség nem nyomta volna rá a corpus delicti-k stampiliáját. Fialat pornográfusok — írók és képzőművészek — épp abban halnak meg az ő legnagyobb szomorúságukra, hogy a rendőrség egyszerűen nem vesz tudomást róluk. Hiába küldik el az alkotók saját maguk az ügyészségnek alkotásaikat! Az okos ügyész úgy gondolkodik:

— Ha megpukkadtok, sem csukatlak be azért a pár szomorú disznóságért, melyet csináltatok!

A rendőrség ezuttal nem volt ennyire ravasz, kissé elhamarkodta a dolgot. Ellenben! Ellenben az már fordított hipokrizis, ha egyes lapok, vagy körök nekitámadnak a rendőrségnek, lex-Heintzével perszifálják az ügyészt és a szent művészet nevében követelik az egyenlőséget, testvériséget és pornográfia-szabadságot. Mert kérem, addig van pornográfia, míg nincs pornográfia-szabadság! Ugy érzem, hogy én találtam fel ezt a szép axiómát, bár meg vágyok róla győződéssel, hogy előttem mások mindenféle formában már kitalálták és megírták.

De mivelhogy érzem, hogy én találtam ki, hát megismétlem:

»Aki szereti a pornográfiaírókat, ne kívánja, hogy megengedjék a szabad burjánzását!«

Nagyon jó, hogy a rendőrség üldözi az erkölcsrontó műveket. És ha üldözi, hát nem is tehet róla. Nem ő a hibás, hanem a nagyságos asszony, aki asztal alatt veszi át a kolportörtől a képeslevezőlap-sorozatot; aki piros szemérmességgel vihog és pfuj-t kiált szemlélés közepette, majd a méltó harag és felháborodás kitörésével vonja felelősségre Hamrákot, ilyképpen:

— Van még egy sorozat?

Bizonyára önagysága volt az, aki, miután még fel nem serdült lánykaival gondosan végignézte a Bayrosképeket és megfelelő protekcióval bejutott a »csak férfiaknak« felírásu külön termekbe, értesítette az ügyészséget, hogy járjon közbe a feldult erkölcs nevében.

Nézze, nagysám, vagy nézze, boszus moralistám, ezentul ne háborodjék olyan nagyon fel pornografikus dolgokon, vagy ne titokban és ne vihogva, pfujozva nézegesse és olyasgassa a disznóságokat, hanem nyíltan, minden felháborodás és pimasz bizsergés nélkül, meg fogja látni, mily hamar kimulnak a világból a derék pornográfusok, és ami fő, talentumes emberek is meg fogják találni a deczensben is a szépet és minden »egyéb« célok nélkül fogják megfesteni a meztelenséget.

Mint hogy azonban tudom, hogy hiába is beszélek, hát továbbra is jó és elszörnyűködő mulatságot kívánok önnek, nagyságos asszonyom.

Maitre Jacques.

Otthon.

Otthon... emlékező, kopott falak,
Multak zenéje él a csönd alatt.

Künn zug az élet: kapzsi és siket,
Az otthon vár: ő soha nem siet.

Künn fulva és mohón törtethetünk,
Itt sebheterlen játszik életünk.

Hiába lettünk óriás-nagyok,
Kicsik vagyunk: a hir itt nem ragyog.

Itt ősz hajunkra senkisésem figyel,
Itt még mesélni és hazudni kell.

S bár mindenütt emlék és vér fakad,
(Innen viszik ki a halottakat)

S lelkünk ruhája régen csupa vér:
Itt nincs más szín, csak fehér, fehér.

Az anya él itt: élet gazdaga,
Emlékek dusa, minden ő maga.

Érett alakján gőg és fény ragyog,
Magával eltelt, mint a gazdagok.

A bölcsőt nézi révedő szeme,
Mikor nekünk koporsó kellene.

Az óra mind mindig egy percen áll:
Akkor születünk, — és nincsen halál.

György Oszkár.

Ronda tanár ur.

(Regény.)

(4)

Irta: HEINRICH MANN.

IV.

A »szála« határtalanul széles és hosszú volt; egy ódon polgári ház jólépült tisztos kocsiszíne, ahol azonban most »mással« foglalkoztak. Balról egy félig nyílt ajtó mögül edénycsörömpölés hallatszott és a takaréktűzhely lángja világított. A bejárat fölött jobbra ez volt írva: »Terem«; belül siket zürzavaros láрма zuhogott, néha egy-egy éles hang rikoltott ki a tömegből. Ronda vonakodott lenyomni a kilincset; sulyos következésű események előszelét érezte... Egy nagyon kövér, teljesen tarfejű alacsony emberke, kezében néhány korsó sörrel, eviczkelt feléje. Ronda megszólította.

— Bocsásson meg kérem, — dadogta — Frölich Róza színművésznővel óhajtanék néhány szót szólni.

— Mit akar tüle? — kérdezte a kis kövér. — Nem szól a most egy szót se, mert énekel, inkább hallgassa.

— Kegyed bizonyára a »Kék angyal«-hoz címzett vendéglő tulajdonosa, nemde ugyebár? Nos, ez helyes, helyes. En ugyanis Gonda vagyok, tanár az itteni gimnáziumban és egy diákot keresek, aki állítólag itt tartózkodik. Nem mondhatná meg, vajjon hol találom?

— Hja, kérem, tanár ur, ha diákot keres, akkó csak menjen oda a hátsó szobába, ahun a színészek vannak. Ott mindig kuksol néhány ifiur.

— Látja, — mondta feddőleg Ronda — ezt mindjárt sejtettem. Be kell látnia, hogy ez nincs rendjén.

— Hja, — és a vendéglős felhuzta sűrű szemöldökét — nékem bizon tudgál, hogy fiatal-e a pali vagy öreg. Összevissza pár fröccsöt rendeltek egészbe véve, sokat amugy se kívánhatok tőlük. Mer ha én mellbevágom a kuncsaftokat, akkó azok engem meg hátbavágnak.

Ronda félbeszakította:

— Jó, jó, de most aztán menjen szépen be és hozza ide nekem azt a fiut.

— Fenét, menjen be az ur magányosan!

Csakhogy Ronda kalandos kedve ugyancsak megcsappant, azt kívánta, bár sohase lelne volna meg Frölich kisasszony tartózkodási helyét.

— Csak a termen lehet keresztül jutni? — kérdezte szorongva.

— Hja, bizon másképp nem, osztán arra be abba a szobába menjen, ameliknek az ablaka ide látszik, avval a piros függönnyel.

Néhány lépésre elcipelte Rondát és mutogatta neki a meglehetősen nagy, pirosfüggönyös ablakot a szála hátsó oldalán. Ronda szeretett volna kissé körülkémlelni; közben azonban a vendéglős visszament a sörökkel a »terem« ajtajához és feltárta. Ronda kiterjesztett karokkal rohant utána; könyörögve kérte:

— Kedves uram, vezesse ide hozzám azt a diákot.

A vendéglős már odabenn volt és mogorván fordult vissza:

— Melliket mán, az áldóját, három is gubbaszt odabe... Jó pipák azok — mondta még és a faképnél hagyta Rondát.

— Három? — szerette volna Ronda megkérdezni, de már ő is a teremben volt, bódultan a zajtól és elvakulva a roppant forró gőztől, amely pápaszemét beharmatozta.

— Az ajtót! Léghuzam van! — ordította valaki a füle mellett. Ijedten kapott a kilincs után, de nem lelte és hallotta, hogy kinevetik ezért.

— Tán vak az ur — mondotta ugyanaz a hang a füle mellett.

Ronda levette a pápaszemét, az ajtót közbe már becsukta valaki, fogolynak érezte magát és tanács-talanul pislogott maga körül.

— Hé, Hennrik, Laurenz, né mán né, ez az a fura figura, a délutáni. Nem emlékeztök, mán aki a gazdával ingerködött.

Ronda szót sem értett az egészből, csak érezte, hogy zajonganak körülötte és hogy ez ellene irányul. Mikor már csaknem összecsapott a vihar a feje fölött, az utolsó pillanatban felfedezett egy üres széket maga mellett; csak éppen le kellett hogy üljön. Levette a kalapját és kérdezte:

— Szabad?

Várt egy kicsit a válaszra, azután letelepedett. Tüstént látatlannak érezte magát a nagy tömegben, megszabadult nyomasztó helyzetéből. Ebben a pillanatban senki sem ügyelt rá. A zene újból rákezdett; szomszédai daloltak. Ronda megtörülgette pápaszemét és tájékozódni próbált. A rekkenő pipafüst, a testek és groggos poharak füledt páráján keresztül rengeteg fejet látott, akik valamennyien részegen a fanatikus boldogságtól himbálódtak a zene ütemére. A hajuk és arczuk tüzipiros, sárga, barna, téglavörös színekben pompázott, úgy hogy ez a sok, a zene által mozgásba kergetett koponya mint valami óriási tulipánagy a szélben, úgy lengedezett végig a hatalmas termen; míg azután a háttér füstfelhőjében elmosódott. Onnan csak valami kis fényesség tört át a hatalmas bodor füstön, valaki hevesen mozgott, a karját, a vállát, a lábszárait tornáztatta, éles reflektorral megvilágított fehér husdarabok fénylettek és egy száj ürege feketélt. Amit ez a valaki énekel, azt a zongora tulrikoltotta s vele együtt a vendégek énekét is. Rondának úgy tetszett, hogy ez a fehérszemély olyan, mint valami szemérmetlen rikoltás. Vékony hang sikongott belőle, de ezt még a mennydörgés se tudta volna elnémitani.

A vendéglős egy poharat tett Ronda elé és el akart menni. Ronda megfogta a kabátja csücskét.

— Jól jegyezzük meg! Nemde ugyebár ez itten Frölich Róza színművésznő.

— Az, az. Most aztán kinézheti mind a két szemét.

És a vendéglős kerekelt oldott.

Ronda minden valószínűség ellenére remélte, hogy mégse ő a tánczosnő, hogy Lohmann nevű diákja mégse tette be lábát ebbe a helyiségbe és csak azért remélte, hogy ne kelljen cselekednie. Rögtön el is képzelte, hogy az a költemény Lohmann füzetében csak merő poézis, amely nem felel meg a valóságnak, és hogy Frölich Róza színművésznő nem is létezik. Ronda belecsimpaszkodott ebbe a vidám hitbe és csodálkozott, hogy csak most jött rá. Kortyintott a sörből.

Szomszédja az egészségére kívánta. Öregedő és poczakos polgár volt, gyapjuingbe, amely fölött a mellény nyitva volt. Ronda sokáig sandított rá a sarokból. A polgár megitta a sörét. Becsületes kezével végig-simitotta nedves, halványsárga bajuszát. Ronda most már kirukkolt:

— Ez tehát Frölich Róza kisasszony, az, aki most énekel, nemde ugyebár?

Harsogott a taps, mert a színésznő éppen befejezett egy dalt. Ronda várt és még egyszer kérdezte:

— Frölich Róza — mondta a polgár. — Má' honnan tudjam, hogy hívják ezeket az izéket, mind afféle, olyan jófajta.

Ronda rosszalóan azt akarta megjegyezni, hogy ott künn a színlapon az ő neve van hirdetve; — de a zongora megint kalimpálni kezdett, most már kissé halkabban és már értett is valamit a dalból: pár szót, amelyet kimondván a cifra perszóna, fölemelte a szoknyáját és hunczutul és szemérmetlenül az arczához nyomta:

»Mert szüz vagyok, kis gyenge szüz.«

Ronda ezt számárságnak tartotta és egybevetette azzal a bárgyu felvilágosítással, amit a szomszédja adott, elzápult a kedve: az az érzés zápitotta el, hogy ilyen világban kell rostokolnia, amely saját magának megtagadása volt, s az a lelke mélyéből fakadó utálat, amelyet azokkal szemben érzett, akik a levegőbe bámultak és nem olvastak, hangversenyen voltak és még a műsört se nézték meg. Furdalta a gondolat, hogy több száz ember ül itt, aki nem »figyel«, nem követi az előadás »menetét«, csak dinom-dánomozik és szemérmetlenül és haszontalanul »mással« foglalkozik. Hatalmasat ivott a poharából.

— Ha tudnák, hogy ki vagyok — gondolta magában és az önérzete megpuhult, jóságos és ködös lett, az emberi páráktól, a véres légfütéstől lángra szítva. Sűrű ködbe zsugorodott a világ, tétova gesztusokkal... Végigsimitotta a homlokát; úgy tetszett, hogy az a perszóna ott fenn többször énekelte: »Mert szüz vagyok, kis gyenge szüz«, most befejezte, és a terem tapsolt, ordított, ujjongott és tombolt. Ronda néhányszor összecsatintotta a kezét, közel a szeméhez és a szeme csodálkozva nézte ezt. Egyszerre csak, meggondolatlanul és ellenállhatatlanul kedve szottyant, hogy a lábával is dörömböljön. Elég erős volt, ellenállt a kísértésnek. De nem haragudott meg a kísértésre. Vidám és filozófikus mosolylyal bámult maga elé és megállapította, hogy — jól jegyezzük meg — esendő az ember.

— Persze, persze, — tette hozzá — esendő mind.

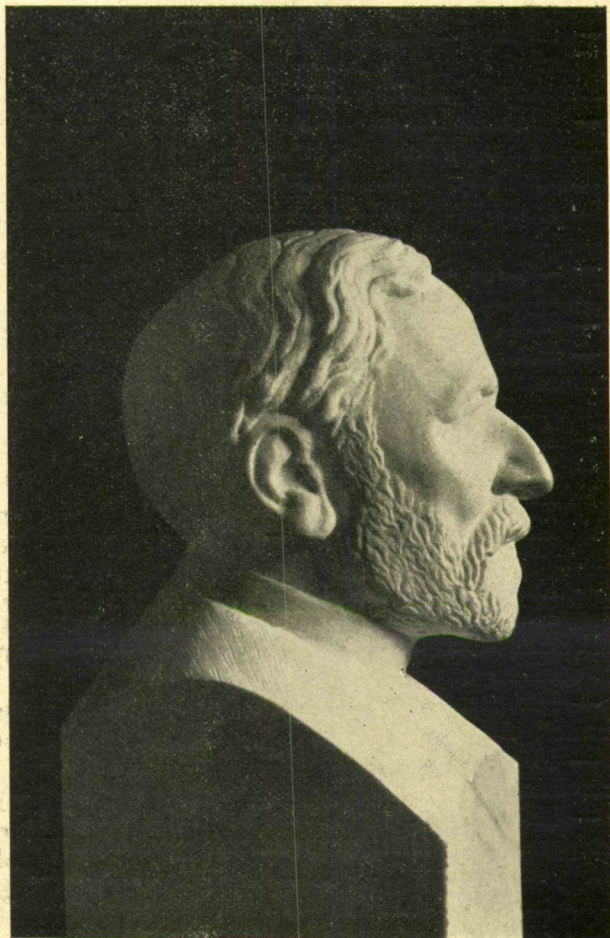
A táncosnő lejött a terembe. A dobogó mellett kinyílt egy ajtó. Ronda rögtön észrevette, hogy valaki onnan figyeli. Egyetlen ember fordította feléje az arcát és ez egyenesen állt és nevetett; és ez senki más nem volt, mint Kieselsack, a semmiházi.

Alig hogy ezt megtudta, Ronda felpattant. Azt érezte, hogy egy pillanatra megfélemedezett magáról, és a diákok mindjárt helytelenkedni kezdenek. Két katona vállát széttolta, átfurakodott a tömegben, hanyatthomlok rohant előre. Néhány munkás ellenkezett, egyik minden teketória nélkül lependerítette a kalapját. Ronda fejére tette a szutykos kalapot. Kiabáltak:

— Ennek ugyan megadták.

Kieselsack hátul kunczorgott és a felsőtestével előre-görnyedt, annyira rázta a kaczagás. Ronda előre iparkodott; az állkapcsaival mindig zavartabban csattogott. Hátulról azonban lefülelték. Leverte egy matróz groggját, meg kell hogy fizesse. Fizetett is mint a köles. Már csak pár lépést kellett tennie. Száguлдott s állandóan a nevető Kieselsackra nézett, megbotránkozva a határtalan elvetemültségen; — egyszer csak valami puhába ütközött és egy nagyon kövér, nagyon hiányosan felöltözött hölgy fordította felé haragos arcát, kezével tartva össze szétnyíló barna estélyi köpenyét. Egy férfi jött oda, aki nem volt rokonszenvesebb, a

frizuráját kinyalta, trikót viselt és egy kiérdemült kabátot és ő is szitkozódott. Ronda belebotlott a nő szalvétás tányérjába és a pénzek szertesét röpültek. Tüvé tették a szobát, Ronda is keresgélt zavartan, céltalanul. Feje a padlón szaglászott s mellette dühös lábak tiportak, vádak hangzottak el, gunyos megjegyzések, káromkodások, néhány kemény marok kicsit meg is mángorolta. De Ronda feltápászkodott, vörösen, ujja között egy kétfennigest tartott. Szagatottan lélekzett, vak tekintettel tapogatózó körül, azokat nézte, akik ellenségeivé lettek. Ma már másodszor érezte a forradalom szelét az arczokon. Hegyesen

Báró Korányi Frigyes.

(Körmendi Frim Jenő szoborműve.)

böködni kezdte a levegőt mindenfelé, mintha végtelen sok lázadó törne rá. Ebben a pillanatban meglátta Kieselsackot, aki széttárt karokkal feküdt a zongorán és egész teste vonaglott a röhögéstől. És most hallotta is, hogy nevet. Most már szédült Ronda, a zsarnok örjöngő félelmében, akinek kastélyába betör a csöcselék és mindent megsemmisít. Ebben a pillanatban minden erőszak jogosultnak látszott előtte, nem ismert mértéket. Ordított és a hangja hatalmasan kiöblösödött: — A dutyiba! A dutyiba!

Kieselsack, aki már látta közeledni, szót fogadott. Kiosont az ajtón, amely közvetlenül a pódium mellett nyílt ki. Ronda is — egy szempillantás alatt — a szobában termett. A vörös függöny mögül egy kar nyulott előre. Felé rohant, erre azonban a függöny mögött levő diák kiugrott az ablakon. Mire Ronda utána nézett, Kieselsack már szépen kerekét oldott. Ronda

tisztán látta, hogy elől a kapualjából egy másik alak is kimenekült; felismerte: Ertzum grófot. Ronda lábujjhegyre ágaskodott, de az ablak nagyon magasan volt. Igyekezett felkapaszkodni. Míg a párkányra könyökölve lebegett, háta mögött éles hangon szólalt meg valaki:

— Előre, fiatalember, előre.

Ronda lepottyant és megfordult: mögötte állott a czifra perszóna.

Végignézte a czifra nőt, az álla hangtalanul mozgott. Végre kibökte:

— Ön — nemde ugyebár — az a Frölich Róza nevezetű színésznő?

— Ühüm, hát aztán? — felelte a hölgy.

Ronda jól tudta.

— És ön itt ebben a vendéglőben szórakoztatja a közönséget?

Ezt is jól tudta, de tőle magától akarta hallani.

— Kinek mi köze hozzá — mondta a színésznő.

— Azért kérdezem, mert...

Ronda levegő után kapkodott; az ablak felé mutatott, melyen keresztül Kieselsack és Ertzum meggyöttek.

— Mondja csak, — jól jegyezzük meg — helyes cselekedetnek itéli ön ezt?

— Mi a mēnküt?

— Ezek diákok, szegények — mondotta Ronda; és azután reszkette, a lelke legmélyéből jövő hangon újra ismételte:

— Ezek diákok, szegények.

— Bánom is én. Nekem ugyan nem sok hasznom van belőlük.

Frölich kisasszony nevetett. Ronda rettenetesen kifakadt:

— És ezeket ön elvonja az iskolától, kötelességük színhelyétől. Megméltelyezi őket.

Frölich Róza már nem nevetett; mutatóujját a saját mellére biggyesztette.

— Má' mint én? Magánál, lelkem, úgy látszik, nincsenek otthon.

— Még tagadni merészkedik? — kérdezte Ronda harczrakészen.

— Miért tagadjam. Hála Istennek, nincs is rá szükségem. Színésznő vagyok. És nem kunyorálok engedélyt magától, hogy szabad-e az uraknak csokrot küldeni nekem.

A színésznő egy sarokba mutatott, ahol egy toaletttükör előtt, jobbról is, balról is, két nagy csokor állott. Vállát vont.

— Még ez a kis öröme se legyen az embernek, és aztán kicsoda az ur?

— En... En vagyok a tanárjuk — mondta Ronda, mintha egy világmegrengető dolgot közölné.

— Hát persze, — engedékenykedett a színésznő — hát persze, akkor magának nem olyan smafu a dolog, mint nekem.

A színésznő életfelfogásával sehogy sem tudott Ronda megbarátkozni.

— Tanácsolom önnek, — mondta Ronda — rögtön hagyja el ezt a várost az egész truppjával együtt, egy-kettő pakoljon innen, mert különben — Ronda újra felemelte a hangját — mindent elkövetek, hogy az ön előmenetelét, ha nem is lehetetlenné, de mindenestre kinos-keservessé tegyem. Igenis — jól jegyezzük meg! — gondoskodni fogok arról, hogy az ön üzelméről a rendőrség is tudomást szerezzen.

E szónál nyomban feltetszett Ronda arczán az a mérhetetlen megvetés, amit Frölich Róza iránt érzett.

— Ugy látszik, hogy nincs meg mind az öt kereke, nekem azonban megvan. Fogadja részvétem.

Részvét helyett azonban egyre határozottabb haragot mutatott a színésznő.

— Még szccénákat mer csinálni a történetek után? Már előbb is neveltségessé tette magát. Menjen a rendőrségre. Csak fusson. Majd magát tartóztatják le. Micsoda egy link ember. Itt, ahol annyi finom ur forog, nincs helye az ilyen alaknak. Mit szólna ahhoz, ha egy katonatiszt barátomat magára uszitanám. Egyszerűen felnégyelné.

Ennél a szónál igazán kaján részvét tükröződött a színésznő arczán.

Ronda eleinte még szóhoz akart jutni. Lassacskán azonban az akarata erejével visszahessegette azokat a kész gondolatokat, melyek állkapcsai közül ki akartak robbanni, visszataszította a mélységbe, ahonnan azután nem is bukkantak fel többé. Megdermedt: ez a nő nem iskolakerülő diák volt, aki ellenszegült és egész életén keresztül félt a virgáctól, mint a városban minden polgár. Ném, ez a nő egész új típus volt. Amit a találkozásuk óta beszélt, abból kiütözött a szelleme és reá fuvallt: valami zavaró forradalmi szellem ez. A színésznő idegen hatalom volt és szemmeláthatóan teljesen egyenrangú vele. Hogyha ez a színésznő sokáig kérdegeti, egyszer csak nem tud felelni neki. Már nem is nézte le: olyan tiszteletfélét érzett iránta.

— Különbön is fütyülök az egészre — mondta a színésznő félvállról, egy kukkot se szólt többé és hátat fordított neki.

Már megint verték a zongorát. Kinyílt az ajtó, bejött rajta az a kövér nő, akivel Ronda összeörrent, a férjével együtt jött a szobába és azután újra visszament. A nő a tányért rátette az asztalra és estélyi köpenye haragos ránczokban hullámozott.

— Még négy márkát se tányéroztunk össze — mondta a férfi. — Potyafráterek.

Frölich Róza hidegen és harapósan válaszolt:

— Nézzék, ez az ur fel akar bennünket jelenteni a rendőrségen.

Ronda dadogott, a tulerőtől való félelmében. Az asszony egy lendülettel megfordult és végigmérte. Ronda úgy érezte, hogy a színésznő elviselhetetlenül álnok, elpirult, lesütötte a szemét, tekintete az asszony husszínűre festett lábaszárára esett, mire összezsugorult és elfordult. Közben a férfi hallható erőlködéssel halkította a hangját:

— Skandalumot csinált itten, mi? Na én már rég megmondtam a Rózáknak, hogy aki itt féltékenykedik, és mindent csak magának akar kaparintani, az repül innen. És maga — a fiatal urakra! Afféle jómadár lehet az ur, biztosan ismerik a rendőrségen is, maga vén steiger.

De a felesége megbökte: ő teljesen más véleményen volt Ronda felől.

— Ugyan ne ordíjj, hisz ez a légynek se vét.

Rondához pedig így szólt:

— Hát magára rájött, mi? Néha bizony megesik az. Az uram is olyan, mint a veszett fene, mikor azt hiszi, hogy megcsalom, van is olyankor hadd-él-hadd. Na csüccsenjen le szépen és igyék egy kortyot.

Lerámolt egy székről egy csomó tarka szoknyát és nadrágot, fogott egy poharat és teletöltötte az asztalon álló üveg tartalmával. Ronda ivott, csak hogy elhallgattassa. Az asszonyság azonban tovább kérdezősködött:

— Mióta ismeri a Rózát? Még sose láttam magát itten.

(Folytatása következik.)

Saison.

Madárhangok.

— *Ramage des Oiseaux.* —

Kint voltam az állatkertben tegnap délután; ne féljenek, nem találtam semmi rendetlent, nem akarok megszidni senkit, nem akarok jobban-tudni semmit, nem akarok felvilágosítani, helyreigazítani, remonstrálni, demonstrálni, nyugodt polgári egyénként voltam kint, sétáltam a lábammal, szittam a levegőt orromon át a tüdőmmel; néztem a fülémmel, hallgattam a szememmel, így csináltam, úgy csináltam, tudja Isten hogy csináltam, haczaczäre-haczacza. Láttam, hogy a róka ravasz, hogy móka a tavasz és a főka a kavasz, a foltos hiénára még a tavalyi foltok voltak rávarrva, a mosómedve mint egy Iluska csak áll a patak partján és mossa, mossa, ugyanugy mint Ágnes asszony, a vízi állatok nagyon tüzesek, a tüzi legények nagyon vizesek (mert már melegebbek az idők). Hiányzott ugyan az én jó Taszilóm, az állatkerti főrendező, és — fene a malicziámat — egy pillanatig arra gondoltam, hogy hat óra után már ő is visszavonul, de aztán rendreutasítottam magamat, hogy nem illik Taszilót, a kedves, derék Taszilót még gondolatban sem megbántani s tovább sétáltam a tüdőmmel, néztem a lábammal satöbbi, lásd fentebb.

Minden rendben volt, sőt még némi öröm is kipirkadt belőlem, látván, hogy a szimfónikai zene-kegylovat elhordták és a zenészek Isten szabad ege alatt huzzák a dalt a jó Isten hóna alá. A Tannhäuser nászindulójától kísérve haladtam el a kised tó mellett, melyben hosszú lábú, elegáns gólyák, kócsagok, daruk és egyéb kalapdiszek lépdegélnek, megannyi freystädtler lovagokként, el, el a madárház felé, amelyben kis énekeseink laknak. S a kis énekesek kalitkáján ime mire bukkantam! Nagyon okos és bájos dologra. A kalitkában nyüzsögnek a madarak, s az ördög jobban tudja, hogy melyik melyik. Ezen segitendő, a vasrácsra fel van szögezve mindegyik madárnak a fotográfiája. De nemcsak fotográfiája, hanem személyleírása is. Így:

»*Erdei pityerke*, magassága tiz centiméter, hossza huszonkettő, szélessége öt, köb tartalma harmincz decziliter, tollainak színe sárgába vesző kékes-zöld a szárnyon, míg a nyakon inkább kékbe vesző zöldes-sárga és a farka tövében zöldbe vesző sárgás-kék.«

S aztán még egy felvilágosítás:

»Hangja: pityeripityeripittypittypitty.«

És így igen érdekes madárhangok vannak. A *mezei ibrik* például ezt mondja:

— Rutyutyunyihaha.

A *lila mitugrásznak* a hangja ez:

— Czipegeczipegeczzupp.

Elgondolkoztam, mert ez nálam hamar megcsik. Azon a nagy kalitkán gondolkodtam el, amelyben én is élek, a többi madarakkal együtt, szóval Budapest jutott eszembe, s elhatároztam, hogy megpróbálok én is ilyen

személyleírásokat cszközölni madártársaimról és kiszögezem a kalitkára, hadd lehessen felismerni őket. Itt vannak a próbák:

*

Hordár-madár.

(*Trogerus arcticus* et antarctikus.)

Feje veres, kis rézlemezzel ellátott, tollazata kopott. Orra megnyult és horgas, zsidó madarakéra emlékeztető. A sarkokon fordul elő, ugy az északi, mint a déli sarkon. De a déli sarkon ritkábban, mert akkor ebédelni szokott menni. Lássan és méltóságteljesen lépked, különösen ha megbizása van. Rendesen igen sok gyermeke szokott lenni, akiknek számára egy szobából és konyhából álló meleg fészket épít, amelybe este maga is visszavonul. Hangja: »Denagyságosurcsaknemkívánjahogyháromhatoséradobutczábólaflatorigátremenjekojojó.«

Kocsiska.

(*Inimicus vitae*, gorombus.)

Magas emelvényen él, melynek alul négy kereke van, ennek többnyire kocsis a neve, bár külső megjelenése nem is egészen olyan. Fent, elül, a mellső végtagok egyikéből fapálczika nyulik ki, melyre bőrfonál van erősítve, a bőrfonállal pattogtatni lehet s e pattogtatással kíséri e szárnyas azokat az életmegnyilvánulásait, melyek miatt a *gorombus* melléknevet kapta. Vannak akik azt mondják, hogy ez a madár nem az ornitológiába, hanem az orditológiába tartozik. A kérdés egyelőre nincs eldöntve. Megszelidíthető, de csak egészen nagy összegekkel. Hangja: »Akutyaistenithátloptaménalovamatmegaczejgothogymagaittegyforinttalakarjakiszurniaszememetmáskormegnézemkiteresztkefelakocsimrányavalyatörjeki.«

Jegyszédösi-ruhatáros.

(*Garderobius molestans*.)

Különösen kedvező talaj számára a színházak mosaras környéke, melyben vadon tenyész. Felismerhető azokról a zsinórokról és sujtásokról, melyekkel a színházigazgató sujtja őt. Ez egyébiránt az egyetlen, amit a színházigazgatótól (Director haperer) kap, úgy hogy teljesen a ragadozásra van kényszerítve. Jellemző, hogy áldozatát, melyet már igen messziről kiszemel, csak felsőruhájától fosztja meg, aztán menekülni engedi. Néha megrozsdásodik, ilyenkor csikorog, a fogainál fogva, s legjobb borralaló nevű kenőcsessel megkenni. Hangja: »Méltóztatikparancsolnihogykikészítsemmeravéginnagyatolongássokszemétemberjáridemihozzánk.«

Csőrös ellenőr.

(*Undorca electricus*.)

Vidám madaracska, mely egész életét ugrándozással tölti. Egyik sárga kalitkáról a másikra szökdel, amiben nagy segítségére vannak lábai, melyek lefelé a földig érnek. Csak ott jelenik meg, ahol előzőleg már a kalauzusmadár fészkel. Csőrét mindenüvé és többbizben is be-

*

dugja s mindenütt kis színes czédulákat keres, s ha megtalálja őket, akkor boldogan gögicsél. Hangja: »Kerrem-ajgyetturaimkerremajgyetturaimholnincsajgytessék-váltani«.

*

A többi madarokról szóló részletes leirással még nem készültem el. A mű azonban nagyon terjedelmes lesz s valószínűleg az Akadémia segítségével fogom kiadni. Egyelőre azonban még nem vagyok tisztában azokkal a hangokkal, amiket a pályaudvari-portás-madár szokott használni, minden vonat elindulása előtt. Valószínű, hogy mihamarabb ezt is megfejthetem s akkor az egész tudományos anyaggal a közönség elé lépek.

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Uj sport.

Egy új dolog van, uraim,
A budapesti ég alatt,
Mindenki, aki él s mozog,
Keresi a kék madarat,

Ekként beszélnek gögösen
Az összes pesti emberok:
»Vagyok én is olyan Maurice,
Mint az a Maeterlinck-gyerek.«

És délelőtt és délután,
És sokszor éjjel, reggelig,
A kék madarat keresik,
S idejük ezzel eltelik.

Van, ki a klubban keresi,
A francia kártyák között,
Mert lehet, hogy a kék madár
A treff-nyolczasba költözött.

Másik a versenyterre megy,
A totaliza-gép elé.
Az ember nem tudhatja, hogy
A kék m. nem bujt-e belé?

Sokan azt hiszik, hogy Az Est
Kirákatában látható,
Hát ott tátják a szájukat,
Amennyire csak tátható.

S egy pesti ur, ős pesti lény,
Igy szól: »No nézd, mily badarak!
Bement a kávéházba és
Ott rendelt egy kék madarat.

S helyesen is elmélkedett
Pestnek gondolkozó fia:
Ha van, csak kávéházban van.
(Egyszerű filozófia!)

De im, a pinczér visszajön,
S mert ő is pesti, szól ekép:
»Volt egy adag, de elfogyott,
Méztassék pancsolni egyéb.«

Pikk.

INNEN-ONNAN.

Perczel Dezső. Ha a nagyságnak az a gyűlölet a mértéke, mélylyel az embert ellenfelei szidják, akkor Perczel Dezső az ország egyik legnagyobb politikusa volt. Ellenpróbája ennek az igazságnak az a szeretet, mélylyel az embert barátai elhalmozzák. És Perczel Dezsőt csaknem annyira szerették a barátai, mint amennyire gyűlölték az ellenségei. A barátai többen voltak, mint a haragosai, s bonyhádi magányában már csak barátai szeretetét érezte. A falusi magányba nem tolakodott be a gyűlölet, s Perczel Dezső zavartalan gyönyörrel nézhette a messzeségből, hogy mint válik az ország javára az a politika, melyről ellenségei azt mondták, hogy pusztulásba dönti a népet és az alkotmányt. Az 1910-iki választások őt igazolták s nem az ellenségeit, s ez az igazolás volt politikájának a koronája. És éppen ezért nézhette nyugodtabb lelkiismerettel a karrierje végét, mint ellenségei a karrierjük kezdetét.

* * *

□ Sárga czipő. Mindig mondtuk, hogy a magyar közoktatás nem jó kezekbe van letéve, mindig mondtuk. És egyszerre megkaptuk a legfőbb bizonyítékot erre. Egyenesen Nagykanizsáról, onnan is a főgimnáziumból, annak is az igazgatójától. A nagykanizsai főgimnázium igazgatója ugyanis szigorú tilalmat adott ki, mely szerint a diáknak nem szabad sárga czipőt viselnie. És pedig nem azért nem szabad, mert az igazgatónak nem tetszik a sárga czipő (ez lett volna az egyetlen megokolás, jó megokolás, mert például nekem sem tetszik), hanem azért nem szabad, mert a sárga czipő nem egyeztethető össze a szegénységgel, ami pedig a diákot, tudvalevő, megilleti. Ezek szerint a sárga czipő fenhéjazást, gögöt és felfuvalkodottságot jelent. Új dolog, tanügyi dolog. A fekete czipő: az egyszerűség, a polgári tisztesség, a törvényekhez való ragaszkodás; vagy esetleg: az ut, az igazság és az élet. Mit lehet azt tudni, mi mindent jelent egy pár fekete czipő egy olyan szimbolistának, amilyenek ez a nagykanizsai igazgató mutatkozik?! Nyilván van statisztika is arról, hogy a fekete czipőben járó fiukból lettek a hon büszkeségei, ellenben a sárgaczipősek többnyire akasztófára jutottak. Lehet hogy van ilyen statisztika, s csak mi, akik nem vagyunk tanárok, mi nem tudunk felőle. De ha a sárga czipő nem szerény, mi van a piros csizmával, amely pedig valamikor nemzeti viseletünk volt? Vagy éppen azért vittük olyan kevésre mint nemzet, mert piros csizmát viseltünk? Vessük le (sárga) saruinkat és adjunk igazat az igazgatónak.

* * *

— Korányi Frigyes. Azok között, kik a magyar közéleti viszonyok konszolidálása után a mai eredmények megmunkálásán fáradoztak, sulyban és értékben, talán a polgári munka többi ágaival összehasonlításban is, Korányi Frigyes báró volt a legjelentősebb. Szorosabb értelemben véve az egészségügy terén dolgozott, de munkássága az egész mai életre kihatással volt: az, hogy Pest a mai Pestté lett, abban neki is jelentékeny része van, s hogy az orvosi tudomány elfoglalta méltó helyét a mai jórészt jogi és filológiai neveltségtől szaturált közéletben, szintén neki köszönhető. Pályája nyilegyenes vonalban haladt előre, az egykori nagyállói körorvos fennakadás nélkül lett rendjének legfőbb generálisává, mert mindaz, amit cselekedett s alkotott, közvetve vagy közvetlenül, a köz javával állott összefüggésben. Egyénisége nem illeszkedett szorosan egyikébe sem azon kategóriáknak, amelyeket Ostwald a tudósok karakterizálására felállított, nagyon szerencsés vegyületben egyesítette magában a tanító és kutató ember hajlamait. Mindenre ráért és mindenre volt gondja: az orvosi világnak

alig van oly ága, amely ne érdekelte volna: a belgyógyászattól az orvosi adminisztrációig vezér volt mindenben, s így történhetett, hogy tudományát be tudta kapcsolni a parancsolóan fontos állami érdekek közé, amellettt hogy kitűnő orvos volt, a Leubék és Neuserék közül való. Az egész élete egy szociális jótétemény volt: csendes, meleg áldás, mely egyformán hullott mindenkire, aki a klinikáját vagy a rendelőjét felkereste, amely pompáson felszerelt palotákat varázsolt a régi városhoz s új életet oda, ahol addig élettelenység volt. Csodálatosan dolgozó és tevékeny életet élt, csak akkor ment nyugalomba, mikor már két életet is kidolgozta magát; de akkor már egész sereg tudóst nevelt fel, rendbehozta a legégetőbb kérdéseket, dolgozott, tanított, s mindezt a legmagasabb nívón, holott uttörő volt, aki nem utánozhatott kényelmes példákat. A tudományát önálló és gazdag lélekkel művelte: a külföld, mely legjobb választóvize a honi aranyaknak, előtte éppen úgy meghajolt, mint a többi internacionális nagyság előtt; a legjobb német gyűjteményes munkákba irt s új ágakat vezetett a tudományba. Mindent elért, amit akart és mindent megérdemelt, amit elért: ezt lehetne a sirkövére vésetni, a sirkőre, mely alatt a mai Magyarország egyik legnagyobb embere nyugszik.

* * *

24 **Goalok és pofonok.** Pofonok csendültek meg a játékosok füle tövében a csütörtöki mérkőzésen, pihent öklök vágódtak a derék footballisták gyomrába — lásd: boxsport, angol iskola — és végül a befejezetlen matchet Bródi döntötte el egy sikerült rugással, amitől Lane mester a sárban hempergett. Magasztos, lelket fölemelő látvány volt. Eredmény: a rendőrség közbelépése mindkét csapat javára, akiket a közönség egyszerűen meg akart lincselni. Végre a maga őszinte megnyilatkozásában láttuk a labdarugósportnak nevezett örületet a legstilisusabb helyen: a sárban. És a lapok írják: Brüll Alfréd könyes szemmel távozott... De hiszen előrelátható volt, hogy ennek a nagy rugdalózásnak egyszer ez lesz a vége, különösen nálunk, ahol még egy elvi harczot sem tudnak megvívni lábemelés és gyomronlökés nélkül. És hogyan vadult volna meg a gyönyörűségtől a publikum, a huszezer pár ökl, amely egyformán megfeszülve reszket a páholyban és az állóhelyen minden goal előtt. Vagy komolyan azt hitték, hogy egy magasabbrendű szellemi élvezet csodit ki a Népligetbe negyedszázézer embert Budapesten? Dehogy, dehogy, a demokráciával, ahol a ferencvárosi jassz is egy kalap alá kerül a miniszteri tanácsossal, eddig még mindig baj volt; csak azt csodáljuk, hogy már régebben nem csatantak el a pofonok az imádott, a drága, az egyetlen és utolsó pályán, a footballpályán.

* * *

× **Szerelem.** Mindent lebir a szerelem! — valami régi románczban énekelik ezt, olyan kopott, olyan banális, olyan szomorú és olyan igaz. Az élet rohan és a kerekek kattogásából ez a fakó dallamtöredék repül felénk, hogy méla rezignációba öltöztesse a lelkünket. Mindent lebir a szerelem. Nagyon nagy ur, tulságosan nagy ur. A XX. század blazirt magántudósai megpróbáltak kifogni rajta, elmondták avultnak, elcsépeltnak, barbárnak, aminek tetszik, és megállapították, hogy a kultúr-emberre már-nincsen hatása. A kultürebernél csak érzéki mámorról lehet szó, Romeók ellenben nincsenek. A századvégnek és a századkezdetnek legnagyobb büszkesége a l'impuissance d'aimer. És ime, ezerkilencszázötvenháromban egy májusi hajnalon egy ifju és derék mágnás fekszik a gyepen, frakkban, revolverrel, átlőtt halántékkal. A halál oka: szerelem. Milyen régi kép, milyen mindennapos, milyen véres romantikából szövött, s mégis milyen igaz, milyen rettenetes, milyen

szomorú. Hiába, nem tudjuk megölni; nem tudjuk elfelejteni, nem tudjuk kikerülni. Bujunk és megtalál, futunk és utolér, menekülünk és elfog. Mindent lebir a szerelem, mindent lebir a szerelem.

* * *

□ **A radikális.** Így címezném azt a mindszenti bornagykereskedőt, aki ezen a héten megszökött, mert kiderült róla, hogy bor helyett tiszta vizet szállított a vevőinek, több százezer koroná értékűt. Ez a bornagykereskedő konzekvens ember volt és nem riadt vissza attól, hogy elmenjen a végső következményekig. Tehát: igaz ember volt. Annyi volt a panasz már a bornak vízzel való keverése miatt! Jóhírű borkereskedésünket már-már a tönkretjütás fenyegette. A mindszenti boráros — Vig Dánielnek hívták — azt mondta, hogy ő nem keveri a bort. Nem, mert ez gyalázat. S amugy is az emberek folyton kiabálnak, hogy öntsünk tiszta vizet a poharukba. Ő tehát tiszta vizet öntött a poharukba, de nemcsak oda, hanem a hordajukba is. A jó víz drága kincs, a kotyvasztott bor ellenben méreg. Tehát még higiénikusan is igaza volt Vig Dánielnek. Erkölcslileg meg pláne igaza volt, hiszen mindenki tudja, hogy jobb az embereknek, ha vizet isznak és pedig tiszta vizet s nem bort, sőt hamisított bort. Vig Dánielt eszerint nem volna szabad megbüntetni, sőt egy kicsit ünnepelni is kellene, mert némileg mintha csodát művelt volna. Tessék csak visszaemlékezni rá, hogy ama nevezetes menyegzőn, ahol Krisztus a vizet borrá változtatta, csak arról volt szó, hogy az emberek ezt a bort megigják s nem arról, hogy fizessenek is érte. Vig Dániel vizéért azonban, melyet ő bornak lenni mondott (bocsánat e kárologáspáros szép régi germanizmusért): pénzt adtak, nem szívilek, hanem borkereskedők. Nem csekélység ez! Borkereskedőkkel elhitetni, hogy bor a viz, mikor ők állandóan azt hiszik, hogy a bor is csak viz, s nyilván csak azért jelentették föl Vig Dánielt, mert megelőzte őket. Ő vitte végbe a csodát, amit ők akartak elkövetni.

SZINHÁZ.

Az első Reinhardt-est. (*Vigszínház.*) Kiváncsian vártuk a szalón-Reinhardtot. A szobadrámával talán nehezebb dolga lesz; itt nem lehet színhatással, foltokkal és tündérekkel dolgozni. Itt lelkeket kell diszítani... pszichológiai drapériákra van szükség. Tolsztaj darabja, az Élő halott, csupa konfliktus, néma tragédia fülledt orosz szobákban. Reinhardt elhozta egész Oroszországot. Egyik jelenetben látunk egy sarokban három együtt busuló alakot: egy kozákok, egy züllött arisztokratát és egy zsenit. (Oroszország.) A rettentő csapszék bordó háttérében pont éjfélkor megjelenik egy szörnyű ember. Tépett katonasapkája van, hó a vállán és egy rövid sip lóg a nyakáról. A denuncziáns. (Oroszország...) A vizsgálóbíró, rossz egyenruhában, veszekszik egy Krisztus-arcú koldussal. Valami földalatti revolúciós zene hallatszik. (Oroszország!) És itt vannak a prémekek és a cigányok, az elszánt férfiak és a szótlanul szenvedő nők, a hangtalan szláv gesztusok és egy volgaparti bánatos induló... Reinhardt itt nagyszerű. Néha azonban félelmetes. A második jelenést nyílt színen diszítik. Sötét alakok kóborolnak a színpadon egy rossz lámpánál. Kik ezek? A munkások? Vagy már a második felvonás szereplői? A fantáziánk megbénul. Mire felocsudik, már ujra játszanak odafenn. Épater... Igen, be vagyunk csapva, a romantika, mely kimult a felvonásokból, a közökben tombolja ki magát a sötét szcczénán, tiecki és hoffmanni erővel. Az orosz halál-romantika ez, egy szenvedő társadalom lidércnyomása, ezt érezte meg Reinhardt és ezt adja intermezzónak. *Moissi* a Lermontoff-tipust játszotta, a degenerált szláv

művészt, kit a nemzete elviselhetlen energiái összeroppan-
tanak, egy Hamletnél is gyászosabb, lenge lelket . . . olyan
volt, mint egy beteg mocsárvirág. *Diegelmann* említjük még,
a részeg orosz kolosszust, kinek láttán állandóan a czári
politikára, az elnyomott dumára és a vérszopó Stolypinre
kellett gondolnunk. De különben minden: a nevetések,
a zokogás, a szemei játéka, az egymásraborulás és beszéd
szomorú muzsikája, ahogy a halálos levelet feltépik és ol-
vassák, s ahogy a papír remeg a kezükben: ez mind ő,
csak ő, egyedül és szuverénül. Reinhardt. (Sz. L.)

Faust. (*Repriz a Nemzeti Színházban.*) Elfanyarodott
szájjal kelünk fel a zsöllyéből. Ez a szürke ünnep lenne
a legnagyobb német költemény interpretálása? Ó, akkor
inkább semmit. E poéma minden sora közmondás. A szin-
padon úgy beszélnek, hogy sokszor lapokat se értünk belőle.
Vasvillával — hanyagul — hányták össze az előadást,
műkedvelő rendezéssel stilizálták jobbra-balra, szintelen,
fakó rámba állítják be azt a költeményt, amelynek ren-
dezése a német színpadokon már klasszikussá kristályosodott
ki. Goethe nem érdemelte meg ezt az államköltségen ren-
dezett szakrilegiumot. A zürzavaros és koldusi előadásban
nyugvó pont *Pethes Imre*, *Váradi Aranka* és mindenekelőtt
Beregi Oszkár, aki — magyarul — ezuttal játszása először
a német tépelődött. *Beregi* zengő és nemesen-ifju tempera-
mentuma teljesen érvényesül itten. Ő egy hangos lázadót
játszik. A tudás lázadóját, aki nemcsak a lelkével, de
testével is nekimegy a titkok kapujának s a kapu előtt
alétlan és busan összerogy . . .

ZENE.

Wagner.

Nézd e páncélt . . . Ez óriási vért
nem illenék silány termetünkre.

Herváni, III. felvonás, 6. jelenet.

A színháza templom, a zenekara metafizikát hirdet, a
lemondás filozófiáját, keresztény világnézetet, morálja a
hősöké, operái az élet végső problémáival állítanak szembe,
stílusa a kinyilatkoztatás páthosza, a színészei papok, akik
egy megkövesedett és változhatlan liturgia szabályai szerint
végzik komoly és ünnepi szertartásaikat, a közönségtől
pedig teljes odaadást követel, rajongást és áhitatot. Minden
hősi, nagy; vagy legalább is nagyszerű e művészetben, még
az előadás kezdetét hirdető jel is, villamoscsengő máshol,
nála harsonaszó. A színészek azonban nem tudják kitölteni
az óriási vértéket, megrogynak a saját fenségük terhe alatt,
a közönség inkább kitér a végső problémák elől és csak
ritkán, egészen kivételes és ünnepi estéken tud elviselni
ennyi magasztosságot. Önérzésében sértve és megingatva
veszi észre törpességét, összetörik az öt óra hosszat ránehezedő
zenedráma roppant súlya alatt, feldultan és meggyötörve
keres üdülést az olasz operában. Az ő fényessége fényesebb
minden féynél, vakit, az ő hősei hősiebbek minden hősnél,
jővel Mozart-zene gyöngéd és ezüstös arabeszkjeiddel,
jővel Bizet-előkelő és könnyed, isteni művész, érzéki melo-
diák; pezsdítő ritmusok, jőjj Offenbach, frivol jókedv és
enyhe bánat és ti, forró szerelmek, Puccini, jőjjetek, elég
volt a hősiességből! Tannhäuser ma Micaëla és Carmen
között ingadozik, Lohengrin helyett Pedrót küldi az Ég
a szegény Mártha megmentésére, nem walkürök, legfeljebb
tréfás boszorkányok lovagolnak és seprünyélen a mesékben,
a lemondás filozófiáját nem Marke király hirdeti, de a
rózsalovag hercegnője . . . Az opera történetének Wagner
az érczembere. Prózai és elméleti műveiben is harsog, lángol

és villámlik. Oeuvrejét ebben a mondatban foglalhatjuk
össze: az összes művészeteket egyesítette egy műfaj kere-
tében és helyreállította egyensúlyukat azáltal, hogy felfor-
gatta a zene és a szöveg relációját a régi olasz operában.
Az eszközből (a dráma) cél lett, a célból (a zene) eszköz,
a kifejezés egyik eszköze. (A gondolat Glucké.) A zenének
ilyen alárendelése egyértelmű volt annak irodalmivá tételé-
vel. Művei zongorakivonatainak második oldalán motívum-
táblázatokat találunk, afféle zenei szótárt, amelynek segít-
ségével bárhol megfejthetjük a zenei szöveget. Amit a szöveg
szavakkal mond, a zene hangokkal fejezi ki. A szavak és a
hangok között megvan a kölcsönös és egyértelmű össze-
függés. A zenének is van fogalmi értelme. Ezzel a muzsika
elvesztette függetlenségét. Az igazi zene ott kezdődik, ahol
a szó végződik. Hanslick ezt mondta Wagner zenéjéről:
keine musikalische Musik és az abszolút zene szempontjá-
ból igaza is volt. Wagner nagy fantáziával és páratlan
következetességgel kimerítette az összes lehetőségeket, ame-
lyeket az ő konstruálási módja adott. Művészetét nem
lehetett tovább fejleszteni annál a foknál, amelyre ő maga
emelte. Ez a magyarázata annak, hogy nincs iskolája.
Életében aktuálisak lettek a lét nagy kérdései, ezekre felelt
zenedramáiban, amelyek, mint maga mondja, naplók.
Mondanivalóit mithoszok külső történései alá rejtette, hősök
szájába adta. Művei az egész világon elterjedtek, közönség
azonban, amely Wagner kolosszális művészi potenciájá-
nak megfelelő befogadóképességgel rendelkeznek, nincs és
valószínűleg nem is lesz.

A svéd csalogány. Ő volt, mondják, az első Mignon,
a többiek csak kópiák, az Arnoldson Sigríd kópiái, ő az
igazi. E héten tehát elmentünk a Népoperába, hogy meg-
nézzük az eredetét. Benyomásainkról itt számolunk be.
A svéd csalogány egy negyvenkilenczéves francia hölgy,
kissé asztmatikus, de azért korrekten énekel. A termete
jól konzervált, az arcza kevésbé. Teli és alul kissé szélesedő.
Mignontól méltán elvárhatnók azt is, hogy nagy, tágnyíl
szemei legyenek, csodálkozó gyerekszemek, kékek, rosszabb
esetben feketék. A svéd csalogány ilyenekkel nem rendel-
kezik. Gesztusa van, összesen három. Balkezevel elfödi
a balfülét. Ez egy. Balkarját kinyújtja, lefelé, hátra, jobb-
karját felfelé, előre. Ez kettő. Végül, harmadik és utolsó:
jobb alsókarjával (szégyenlősen) elfödi az arcát. (Szégyen-
lősen.) Mint művésznő, aligha a legkiválóbb. Meister Vilmos,
egy bécsi polgár jószívű fia, mint tudni méltóztatnak, meg-
váltja őt Jarno kezei közül és érdeklődni kezd sorsa iránt.
Mignon, így képzelem, bánatos válaszaiba önti aláza-
tos szerelmét és dalába, a honról, hol a citrom virul. A svéd
csalogány azonban itt hátat fordított gyengéden érdeklődő
jóltevőjének, előresietett a rivaldáig . . . a többi tudják.
Ez a Mignon báj nélkül való. Csupa sablon. Rossz, francia,
operai sablon. Az új svédek viszont az jellemzi, hogy nem
franciák; és nagyon egyéniek. Az összes kópiák sikerülte-
bek, mint ez az eredeti. (—la.)

Művészet.

Művészkedő hölgyek.

Ime a Nemzeti Szalon kiállítása, amely nem fontos.
Egyáltalán nem fontos. A művészeti élet nyugodtan és
közömbösen halad el mellette, a hatalmas folyó mélyén
ez a kiállítás még kis kavicsnak se számít, nemhogy sziklá-
nak, amely hullámokat dob fel a víz színére. Egyáltalán
valami más, valami idegen, szinte nehezen megy rá a nyelv-
vünk, hogy a művészet szót vele kapcsolatban használjuk.

IRODALOM.

Álarczos menet.

A művészet számunkra és jegyesei, a művészek számára annyi sokat jelent. Éveket, tele remegéssel, nyomorral és fenséggel, életet, amelyet egyetlen eszme hevít, az érzéseknek, gondolatoknak, eszméknek találkozását, szertartást, amelynek füstje egy ember, egy élet és a forró érzések egész világának füszeres lelkét viszi magával a titokzatos, kegyetlen és jóságos istenség felé. És olyan furcsa, hogy amikor a fejünk beleszédül ebbe a füstbe, amikor naponta látjuk a küzdelmet, amely energiákat emészt, amely a szellemi képességekkel rendelkezők drága csoportjának minden erejét követeli a maga számára, ugyanakkor jött néhány nagyságos asszony divatos kalapban és selyemharisnyában és szende mosolylyal a lever és a lunch között el akarja intézni ugyanezt a művészetet. Művésznők vannak jelen a legjobb társaságból, akik azt hiszik, hogy a művészet útja éppen olyan sima, mint a parkett, s a rajta való mozgást éppen olyan könnyű megtanulni, mint a bálók csábító mozgulatait.

Az urasszonyok ezért nem ellenszenvesek és semmi sem lenne indokolatlanabb, mint egy nagyképi dörgedelem az ő kedves és bohó játékok ellen. Csak éppen a művészet szent nevét utalványozzuk ki számukra igen nehezen éppen azért, mert tudjuk, milyen drága. Ebben a tekintetben udvariatlanok vagyunk és nem engedhetünk. Nem, a művészet annyira egészen más és annyira fontos, hogy nem adhatjuk oda játékszernek; bocsánat, hölgyeim, de lehetetlen. Bármennyire szívesen is csókolok önöknek kezét, ez csak a szép asszonyoknak szól, de nem a művésznőknek. Nem szabad, hogy az önök szépséges mosolya kedvéért kiáruljam ezt a címet, inkább eltűröm, ha elfordítják tőlem a fejüket és csunya és rossz embernek neveznek. Mert nincsen is igazuk. Az elismerésem azért kijár önöknek, mint akik a szórakozásra rendelt órákat sem szentelik teljesen a bridgenek vagy Gerbeaudnak, hanem megpróbálnak komolyan foglalkozni a természet visszaadásával. És ebben a próbálkozásban már elég szép sikerre is tettek szert, azon a pár hölgyön kívül is, aki ezen a kiállításon csak vendégszereplő, mert máskülönben komoly tagja a művészet hadseregének, ezen a pár hölgyön kívül is sokan vannak, akik egészen kedves apróságokat tudtak kiszórakozni, s azok a férjek, nagynénik vagy udvarlók, akik ezeket majd ajándékkul kapják, bizonyára nagyon meg lesznek azoktól hatva.

Csak egyetlen egy kérdésem volna önökhöz, hölgyeim, holmi tanács is egyszersmind. Miért nem akarnak önök igazi művészetet csinálni? Miért pazarolják ambíciójukat egy clyan dologra, amelynek komoly kultuszához se idejük, se kedvük, amikor ugyanezzel az erővel és lelkesedéssel a tökéletességig fokozhatnának egy művészetet, amelyre pedig hivatva vannak? Az iparművészetet értem, hölgyeim, ennek is különösen a női részét, elsősorban a kézimunkát. Félek, hogy önök erre a szóra sértődötten és megvetőleg huzzák félre a szájukat, de nincsen igazuk, egyáltalában nincsen igazuk. A művészet mai felfogása szerint az iparművészet fontos, nagyon fontos dolog, és egy jó himzés mindenestre többet ér, mint egy rossz csendélet. Önöknek, hölgyeim, a művészet egyeteméből ez a rész jutott, ez az, amely asszonyi lelket és kezet követel. Miért nem akarják önök teljesíteni a kötelességet, amelyet a természet rótt önökre, s miért kapkodnak idegen dolgok után? Az művészet lenne, ez, amit most csinálnak, csak művészkedés.

Jean Preux.

Egyszer Golcondában jártam és egy odaváló bányásznak nagyhangun emlegettem, hogy a legértékesebb a Trafai-tárna. A bányász némi fölényvel mosolygott és egy ismeretlen nevű tárnát mondott legdusabbnak. Mosolyogtam a szavakon és nem értettem a bányászt. Minap a magyar irodalom nagy alakjairól beszéltem egy ismerősömmel és Elek Artúrt dicsértem. Az ismerős mosolygott és — csodálatos: akkor értettem meg a golcondai bányászt.

Hát valóban akként állnak a dolgok, hogy a folyton fülünkbe csengő nevek, mint tűzilárma a lélekharang szavát, elnyomják érdeklődésünket a ritkábban jelentkezők irányában, és mert a folyton szereplők a legtöbb esetben fölszínesek és mint könnyű ladikok usznak az irodalom édesvizén, de horgonyt mélységekbe vetni nem tudnak soha, — mindezért ők okozzák, hogy az igaz értéket méltányolni tulságosan nehéz. Ilyen esetekben kell igazán előállani a kritikusoknak és hangos szóval földézni a figyelmet, az érdeklődést, és ilyenkor olyan a szerepük, mint a rajnai tájak Ciceronéjainak, akik a Baedekerben el nem lajstromozott szépségekre óhajtanak figyelmeztetni.

Elek Artúr nevét harsonából kell fujni! Szálljon a hang tüzesén, bérceket döntőn és főképp, oh főképp azért szálljon a hang, hogy elnémitson némelyeket az áldalosok közül, mert ezek sokan vannak és mint rablók vetik magukat a ritka utasokra, kik a Szépség várába igyekeznek.

Schopenhauer három csoportba osztotta az írókat. Sekélyesek, akik nem gondolkodnak, csak irnak, közepesek, kik azért gondolkodnak, mert irni akarnak és végre egészen ritkák: ezekben gondolatok élnek és emiatt irnak. Elek Artúr ő közülök való. A gondolkodás éppen úgy életszükség nála, mint fecskére a levegő, az írás már kevésbé. Annyira arisztokratikus lélek ő, hogy az írásban valami plebejus ízt érez, talán amiatt, hogy annyi méltatlan formál jogot a tollhoz és ezekkel ő éppen úgy nem árulhat egy gyékényen, akár egy herceg valami napszámos mellett. Lehet azonban úgy is, hogy Elek Artúrt amaz emberi tökéletlenség kényszeríti írásra, hogy nincsen közvetlen szerve a gondolat megörökítésére. Gondolkodó ember, ábrándjait fonja össze színpompás virágkoszoruba, szíve meleg érzéseit gyurja imponáló szoborba és a finom és egyben kábitó erejű alkotásra mint lágy, áttetszőn finom selymeket eregeti csudás hangulatait a természetimádó Elek Artúr.

Milyen változatos könyv Elek Artúr könyve, az *Álarczos menet*. Néha a tudós pszichológus mélyen bölcs szavát halljuk, néha egy rajongó ifju áradozó lelkesedését a világ szépségei iránt, néha az ösztönök birodalmában mutatja az utat olyan biztos járással, mint Danténak Vergilius, néha a magát utolsó zugig kifürkészett tudatos férfi beszédét halljuk. Néha... néha... ezek apró, duodez fejedelmek, szövetségesei, de alárendelt szövetségesei Elek Artúr igazi énjének, a művésznak, aki benne a mindenható császár. Művész elsősorban. Művész! Nem az élet, vagy a jelenségek egyetlen zugát világítja meg, mint részletemberek teszik szerény lámpáskáikkal, kezében rengeteg fényű fáklya a művészet, a nagy mindenségben nincsen számára titok, sötétség; földerit mindent, mert amit feje fölött lenget, a fáklyát, lelkének tűzével táplálja és pedig olyan aggó szeretettel, mint korai Rómában Vesta-szüzek az örök fényeséget.

Lényének lira az alaptermészete, állandóan önmagáról tesz vallomást, de ez az egymaga száz valaki. A gazdaglelkű reá

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.

Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Telefon 94-07.

alkalmazva valóban nem frázis. És micsoda emberek az alakjai! Lelkükben orchidea nyilik, gyökerük az őseber titkos talajában rejtetik, de napfényt kultúrából és modern civilizációból szívznak magukba. A magyar irodalomban nincsen rá idáig példa, hogy mélyebb értékeket művészeibb foglalatban őszintébb gesztussal adott volna valaki nála. Mély tárnákba ereszkedik megfigyeléseikért, és ahonnan legtöbbször szakadozott ruhában kerülnek elő, ő úgy bukkan föl, mintha utja nem szédítő meredekbe vitt volna, de virághimes rétre. Mire érzései és gondolatai papírra kerülnek, tiszták, ragyogók, mint a minden sálaktól gondosan megtisztított damaszksuzi penge és emlékezetünkbe is olyan mélyen vésődnek, mint ilyen acél az ellenség husába. Plasztikus, mert mondanivalóira úgy simul a stílus, mint szentnek vállára a palást. Mondanivalóinak nem a naturalizmus részeg őszinteségével lép elé, hanem finom hangulatait, lenge mesészővészt az irodalomnak ez a parasztficzkója úgy tépdésné széjjel, mint denevér a póknak hálóját. A neoromanticizmus, amelynek nyomait ma még alig látni, ő indította utnak nálunk, és ha valaha a diadalig eljut; Elek Artúr dicsősége lesz jórésztben. Az ő romantizmus nem elhatározott valami, számára, lényének alaptermészete miatt, ez az egyetlen megnyilatkozási forma! Az igazán kiváló, mert igazán önálló mindig új irányba csap, hiszen az új mondanivalónak új köntös kell, és akinek annyira menyasszonya a Művészet, már mint Elek Artúrnak, az valóban nem húzhat testére olyan ruhát, amit előtte számosan viseltek már.

1/2

Egészségügyi könyvtár. A magyar egészségügyi irodalomnak egyik legelső munkása Tuszka Ödön. Négy füzetét látuk most, négy népszerű előadást, kényes, nagyon kényes témákról, az ifjúság számára. Az orvosi irodalomnak legexponáltabb, a közönséggel legközelebről érintkező szempontjai ezek. Az ilyen felvilágosító előadások rendszerint kellemtelenc mind a két félre nézve: az orvosra, aki szégyelli magát, s az ifjúságra, ki már mindent jobban tud és régebben, mint az orvos. Tuszka Ödön előadásai azonban mindenekelőtt kellemesek és színesek; ha kell, megszólaltatja a legnehezebb pontoknál a költőket és gondolkodókat; de végig csupa finom és elmés megfigyelés, csupa szellemes megállapítás, és mély és igazi pszichológia. Így igazán élvezet felvilágosodni. Orvosi szempontból pedig a szolid és átlapos tudás kis lexikonjai ezek a piros füzetek, nem riasztanak fontoskodó jelszavakkal és nem rémitik el azokat, kik joggal félhetnek. Egy nemes és józan, orvoshoz méltó humanizmus hangja ez, és megnyugodva hallgatjuk Tuszka Ödön szavait a fiatalság legnehezebb órájában.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Cukoripar Részvénytársaság Harkányi János báró elnök elnöklété alatt május 17-én tartott közgyűlésén az igazgatóság javaslatához képest határozatba ment, hogy az alapszabályszerű leírások foganatosítása után fennmaradó 2,317.930.41 koronányi tiszta nyereségből részvényenként 160 korona osztalék fizetessék, 300.000 korona az értéksökkenési tartalékszámra további javadalmazására fordítottassék, 261.176.72 korona pedig új számlára vitessék át. Az igazgatóságba új tagul Daniel Gábor bárót választották be. A felügyelő-bizottság tagjaiul újból megválasztották: Bróza Alajos, Dókus Gyula; Lang Ernő, Nógrády Károly és Rothkugel Arnold lovag. A közgyűlést követő igazgatósági ülésen elnökké Harkányi János bárót és alelnökké Mailáth József grófot választották meg.

HETI POSTA.

Toll. Kiss József külföldre utazott.

Zenetanár. Száz év ideje volt arra, hogy a Wagnerről szóló cikket megírja. Pont száz éve, hogy Wagner született s ön mégis lekéselt a cikkel. Mit tenne ön, ha olyan valakiről kellene írnia, akinek méltatására csak ötven évig készülhet? A cikket, ha úgy tetszik, megőrizzük s a 150-ik születésnapra kiadjuk.

Ujpest. Dr. R. A könyvet nem kaptuk meg. Küldje be és méltatni fogjuk. A tárczát gyöngélgjük. A versekből válogatunk.

Zombor. K. Nem kenyerünk a botrány s nem izlésünk, hogy minden mesterségesen szitott skandalumról véleményt mondjunk. Ezt azokra az erkölcsörökre bizzuk, akik oly lelki-ösmeretesen vigyáznak a mások erkölcsre, hogy észre sem veszik, ha közben elvész a saját erkölcsük.

Mimóza. Fáradjon el a kiadóhivatalba, ahol átnézheti az egyes évfolyamok köteteit.

Pozsony. F. Még nem volt időnk átolvasni. A jövő héten levélben válaszolunk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Szén-savas Borax
pipere
üdit, szépít, fiatalít.

1 levél:
30 fillér
1 doboz:
1 korona

Szeplőt, pattanást, mitesszert, bőrvörösséget a legrövidebb idő alatt elmulaszt. Bársónysima, rózsás, üde, bájos arcszint ad. **A mosdóvizet azonnal puhává teszi.**

Mindenütt kapható!

Ügyeljen a védjegyre!

EGO pipere-boraxszappan ..... K 1.-
EGO pipere-boraxcrém ..... K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81

A legolcsóbb
és e mellett a
legalkalmasabb
= tápszer =

MEINL-féle

Maltin-kakaó

1/4 kilogramm 70 fillér

TRENCSENTEPLIC

kénes hő- iszapfürdők csusz, források és **köszvény, ischias, neuralgia, bőrbaj** stb. ellen. **Kitűnő klíma,** komfort és kényelem. Előidényben lakás, teljes ellátás, gyógyfürdő vagy iszap... **napi 8 korona**
Budapesttől 4 óra. Prospektust küld: a fürdőigazgatóság

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán felül franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.